

Skats no iekšienes: virsnieka Pētera Bebriša liecība par Padomju Latvijas armijas un 15. armijas vadību 1919.–1920. gadā

Ēriks Jēkabsons, Dr. hist.

Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu
fakultātes Vēstures un arheoloģijas nodaļas
profesors

Aspazijas bulvāris 5, Rīga, Latvija

eriks.jekabsons@lu.lv

 0000-0002-4961-106X

Publicēts Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts Vēstures Arhīva Politiskās policijas fondā glabātais bijušā Krievijas armijas latviešu strēlnieku pulku un vēlākā Latvijas armijas virsnieka Pētera Bebriša kā liecinieka 1921. gada 18. jūlijā Politiskās apsardzības Daugavpils rajona pārvaldē sastādītais nopratināšanas protokols, kurā P. Bebrišs tūlīt pēc atgriešanās no Maskavas raksturo dienesta laikā Sarkanajā armijā sastaptās režīma amatpersonas un militāros komandierus, raksturojot arī viņu darbību un tās apstākļus. Dokuments atklāj svarīgas detaļas par boļševiku varas struktūru un amatpersonu darbību, personiskām īpašībām un pat ārējo izskatu. Dokuments arī apliecina, kādā veidā strādāja un informāciju ievāca Latvijas Politiskās apsardzības (vēlākās Politiskās pārvaldes) ierēdņi, kuru uzdevums bija atklāt spieģus un diversantus desmitiem tūkstošu cilvēku lielajā ieplūstošajā bēgļu masā no Padomju Krievijas.

Atslēgas vārdi: Padomju Krievijas 15. armija, Padomju Latvijas armija, boļševiku režīms

1919. gada pirmā puse Latvijas vēsturē neapšaubāmi bija viens no sarežģītākajiem posmiem Neatkarības kara vēsturē, kurā būtisku vietu ieņem boļševiku jeb t. s. “Padomju Latvijas” režīms un tā realizētā politika. Kara apstākļos liela nozīme bija tieši militārajai politikai, uz no Padomju Krievijas atvesto latviešu strēlnieku pulku bāzes izveidojot t. s. Padomju Latvijas armiju kā Sarkanās armijas sastāvdaļu, un tajā piespiedu kārtā tika iesaistīts milzīgs skaits Latvijas iedzīvotāju. Režīms, pateicoties represijām un nepareizajai saimnieciskajai politikai, strauji zaudēja atbalstu, un 1919. gada 7. jūnijā Padomju Latvijas armija masveida dezertēšanas un militāro sakāvju rezultātā beidza pastāvēt, tās atliekas pārdēvējot par 15. armiju un attiecīgi papildinot, kura turpmākos mēnešos līdz pat 1920. gada vasarai turpināja cīņu pret Latvijas un Polijas armiju Sarkanās armijas Rietumu frontē, arī Latgalē, tāpat 15. armija un kara apstākļos ar to cieši saistītās boļševiku režīma civiliestādes kontrolēja situāciju šī Latvijas apgabala iekšienē. Armijas štābs darbojās Daugavpilī un pēc tam Veļikije Lukos, bet armijā un tās vadībā joprojām ievērojama loma bija latviešu boļševikiem, kā arī komandieriem (daļa no pēdējiem vienkārši nepaspēja dezertēt 1919. gada vasarā un bija spiesti turpināt dienestu līdz pat Krievijas Pilsoņu kara noslēgumam, kad

varēja atgriezties dzimtenē). Par Padomju Latvijas pastāvēšanas laika posmu zināma nopietna izpēte ir veikta,¹ taču par Latvijas armijas pretinieku – 15. armiju un tās aktivitātēm Rietumu frontē pētījumi Latvijā vēl jāturpina, jo tie pilnīgi noteikti būtiski papildinās mūsu priekšstatus par savu vēsturi.

Krājumā publicējam LNA LVVA Politiskās policijas fondā (kolekcijā) glabātais bijušā Krievijas armijas latviešu strēlnieku pulku un vēlākā Latvijas armijas virsnieka Pēterā Bebriša kā liecinieka 1921. gada 18. jūlijā Politiskās apsardzības Daugavpils rajona pārvaldē tās priekšnieka Jāņa Sausā sastādītais nopratināšanas protokols, kurā P. Bebrišs tūlīt pēc atgriešanās dzimtenē no Maskavas detalizēti raksturo dienesta laikā Sarkanajā armijā sastaptās režīma amatpersonas un militāros komandierus, samērā plaši raksturojot arī viņu darbību un tās apstākļus. Politiskās apsardzības interesi šajā gadījumā, cita starpā, noteica šajā laikā intensīvi notiekošā bēgļu atgriešanās no Padomju Krievijas un lielais šīs valsts spiegošanas struktūru aģentu īpatsvars starp viņiem. J. Sausajam pakļautā kanceleja pārrakstīja protokolu arī mašīnrakstā un 22. jūlijā nosūtīja iestādes vadībai Rīgā, komentējot, ka “viens otrs” no minētajām personām atgriežas Latvijā, lai “uzsāktu šeit propagandu un organizētu sacelšanos, lai novestu Latviju pie Gruzijas likteņa” (Padomju Krievija tikko bija iznīcinājusi Gruzijas neatkarību). Pavadvēstules beigās J. Sausais lūdza “turēt vislielākā slepenībā” ziņu sniedzēja vārdu, jo tam Padomju Krievijā ir tuvinieki, kas varētu tikt represēti, ja vārds taptu zināms.²

Pārskata – ziņojuma autors Pēteris Bebrišs dzimis 1896. gada 21. janvārī Izabelīnas pagasta Bebrišu sādžā (vēlāk – Skaistas pagasts) Jāņa Bebriša ģimenē. 1911. gadā viņš Pēterburgā nokārtoja tautskolotāja pārbaudījumu, iegūstot pedagoga tiesības. Sākoties Pirmajam pasaules karam, 1914. gada augustā viņš Pēterburgā (drīzumā pārdēvēta par Petrogradu) brīvprātīgi iestājās armijā un viņu iedalīja 316. Novgorodas zemessargu kājnieku дружинā, kurā tika paaugstināts vispirms par jefreitoru, pēc tam jaunāko unteroficieri, turklāt 1914. gada decembrī – 1915. gada februārī sekmīgi beidza 57. zemessargu brigādes zaurjadpraporščiku (praporščika vietas izpildītāju) skolu, martā par tādu tiekot paaugstināts (no marta dienēja 312. Petrogradas дружинā). Galu galā 1915. gada maijā P. Bebrišs kā eksternis sekmīgi nokārtoja virsnieka zināšanu pārbaudījumus 1. Pēterhofas praporščiku skolā, jūnijā viņu iedalīja jaunformējamajā 436. kājnieku Novoladogas pulkā frontē pie Rīgas, bet jūlijā P. Bebrišu paaugstināja par praporščiku. Kaujās izlūkgājiena laikā 1916. gada janvārī pie Mangaļu mežsarga mājām tika ievainots plaukstā, bet palika kaujas ierindā, martā – ievainots ar šķembu galvā, maijā – kontuzēts, bet palika ierindā, jūnijā – vēlreiz ievainots un evakuēts ārstēšanai uz Petrogradu. Pēc izārstēšanās septembrī iedalīts 72. kājnieku rezerves pulkā Brjanskā, bet decembrī atgriezās savā 436. pulkā Ziemeļu frontē, tiekot iecelts par rotas komandieri un paaugstināts par podporučiku. 1917. gada janvārī pārvietots uz 742. Poņevežas kājnieku pulku, bet martā pēc paša vēlēšanās – uz

1 Sk.: Bērziņš Valdis. Latviešu strēlnieki – drāma un traģēdija. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 1995.; Šiliņš Jānis. Padomju Latvija 1918–1919. Rīga: Vēstures izpētes un popularizēšanas biedrība, 2013.; Šiliņš J. Padomju Latvija, 1919.–1920. gads. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/90374-Padomju-Latvija,-1919%E2%80%931920-gads> (skatīts 2024. gada 2. aug.).

2 Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 3235-1/12-10, 234., 235. lp.

5. Zemgales latviešu strēlnieku pulku (jaunākais virsnieks). Kaujās par Rīgu 1917. gada septembrī jau kā poručiks, kontuzēts un saindēts ar kaujas gāzēm, palika ierindā un tika iecelts par rotas komandieri. Par parādīto varonību apbalvots ar diviem ordeņiem un Svētā Jura IV šķiras krustu (par piedalīšanos un varonību kaujās pie Mazās Juglas un Mālpils 1919. gada septembrī viņš 20. gados tika apbalvots arī ar Lāčplēša Kara ordeni). Pēc atkāpšanās no Rīgas septembrī paaugstināts par štābkapteini. Sabrūkot armijai pēc boļševiku apvērsuma, decembrī P. Bebrīšs slimības dēļ tika evakuēts uz sev no pirmskara laika labi pazīstamo Petrogradu, kur arī pagaidām palika boļševiku režīma laikā. Kaut arī 1918. gada septembrī viņš bija oficiāli atzīts par kara dienestam nederīgu, 1919. gada 18. janvārī tika mobilizēts Padomju Latvijas armijā, ieceļot par Kara satiksmes ceļu nodaļas priekšnieku Daugavpilī (27. janvārī–15. februārī bija apcietināts, 20. februārī iecelts par priekšnieka vietnieku, bet 8. maijā – par sevišķu uzdevumu ierēdni tajā pašā nodaļā Daugavpilī). Pēc Padomju Latvijas armijas atlieku pārveidošanas par 15. armiju turpināja dienestu nodaļā. 1919. gada vasarā kopā ar armijas vadību tika evakuēts uz Vēlīkije Lukiem un 1920. gada 17. maijā pārvietots uz centrālo Sarkanās armijas Kara satiksmes pārvaldi Maskavā kā jaunākais darbvedis, bet 16. jūnijā iecelts par Aleksandra dzelzceļa kara satiksmes priekšnieka pārvaldes sevišķu uzdevumu ierēdni turpat Maskavā. Galu galā 1921. gada 8. aprīlī pēc iesniegtā lūguma P. Bebrīšu atvaļināja no Sarkanās armijas kā Latvijas pilsoni un maijā viņš izbrauca no Maskavas, atgriežoties Latvijā kārtējā bēgļu ešelonā.

1921. gada septembrī P. Bebrīšs kā kapteinis iestājās Latvijas armijas dienestā 8. Daugavpils kājnieku pulkā Cēsīs, kur kā rotas komandieris dienēja līdz 1935. gadam, kad tika pārvietots tādā pašā amatā uz 10. Aizputes kājnieku pulku Daugavpilī. Sākoties pasaules karam un izveidojot Robežsargu brigādes 5. Krāslavas robežsargu bataljonu bijušās robežas ar Poliju apsardzībai, pārvietots uz to kā 2. rotas komandieris. Apbalvots ar Triju zvaigžņu un Viestura ordeni ar šķēpiem, kā arī Aizsargu Nopelni krustu. Pēc valsts okupācijas no 1940. gada 22. jūnija atradās atvaļinājumā, bet 8. augustā “pēc paša vēlēšanās” tika atvaļināts, par izvēlēto dzīvesvietu deklarējot Daugavpils apriņķi. Pārsteidzoši, taču, šķiet, P. Bebrīšam izdevās izvairīties no okupācijas režīma represijām, iespējams tāpēc, ka pēc Otrā pasaules kara viņš mainīja dzīvesvietu un ar ģimeni dzīvoja Kurzemē, Mērsragā, kā zvejnieku kolhoza “1. maijs” brīvprātīgo ugunsdzēsēju komandas priekšnieks, vēlāk, līdz pat 70. gadiem, kolhoza ugunsdrošības un apsardzes priekšnieks. P. Bebrīša dzīvesbiedre Karlīne nomira 1965. gadā, bet 1934. gadā adoptētais dzīvesbiedres dēls Elmārs Bebrīšs bija sporta skolotājs Stiklos un Talsos, kā arī ievērojams peldēšanas treneris (miris 1994. gadā). Pēteris Bebrīšs pats nomira 1981. gada martā un apbedīts Mērsraga kapos.³

Faktiski P. Bebrīšs 1919.–1921. gadā ieņēma būtisku amatu Padomju Latvijas armijā un uz tās bāzes izveidotajā 15. armijā, un dienesta laikā viņš tieši saskarās ar vadošajām armijas amatpersonām (objektīvi vislabāk viņš iepazīna ar kara satiksmes ceļu nozari saistītos, taču nav šaubu, ka dienesta pienākumu ietvaros P. Bebrīšs kontaktējās ar visām armijas štāba nodaļām Daugavpilī un Vēlīkije Lukos, ieskaitot “sevišķo” un citas). Tāpat sevišķa nozīme ir dokumentā minēto režīma un tā bruņoto spēku vadošo amatpersonu tautībai – galvenokārt runa ir par latviešiem, tādējādi var palīdzēt nākotnē veidot pat šīs

3 Sk.: Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 5601-1-492; 1373-1-1990.

kategorijas cilvēku sociālo portretu, kas, ievērojot latviešu lomu un nozīmi boļševiku režīmā Krievijas Pilsoņu kara gados un arī vēlāk, ir nozīmīgi.

Dokuments zināmā mērā papildina mūsu rīcībā esošo informāciju par Padomju Latvijas bruņotajiem spēkiem, ļauj labāk izprast mehānismu, kā darbojās boļševiku režīma militārās un represīvās iestādes (tribunāli, “sevišķās nodaļas” karaspēkā u. c.), papildināt priekšstatu par represiju raksturu Latvijā un sevišķi Latgalē boļševiku režīma laikā, par iekšējiem procesiem Padomju Latvijas armijā un 1919. gada jūnijā uz tās bāzes izveidotajā 15. armijā, kas turpināja atrasties frontē Latgalē un citur pret Latvijas, Polijas u. c. armijām u. c.

Atklāj informāciju (represiju mehānisms, organizētāji un izpildītāji u. c.) par situāciju Daugavpilī, kā arī svarīgas un interesantas detaļas par boļševiku varas struktūru un karaspēka vadošo amatpersonu darbību, personiskām īpašībām un pat ārējo izskatu. Cita starpā, tas ļauj ne vien atklāt aplūkojamā laika perioda sabiedrības izpratni par savstarpējām attiecībām u. c., bet pat Krievijas Pilsoņu kara un ar to cieši saistītā Latvijas Neatkarības kara laikā pastāvošās “specifiskās” modes tendences, piemēram, t. s. “komunistu modi”, matus nēsājot sasukātus uz augšu u. tml.

Dokuments arī apliecina, kādā veidā strādāja un informāciju ievāca Latvijas Politiskās apsardzības (vēlākās Politiskās pārvaldes) ierēdņi, kuru uzdevums bija atklāt spiegos un diversantus desmitiem tūkstošu cilvēku lielajā ieplūstošajā bēgļu masā no Padomju Krievijas.

Iespēju robežās saglabāts liecības jeb ziņojuma autora lietotais rakstītā stils un īpatnības (ieskaitot terminu krievu valodas rakstību un izteicienu rakstību latīņu alfabētā). Nepieciešamības gadījumā sniegti komentāri par minētajām personām un specifiskajiem terminiem. Dokumenta autors vietām iekavās vai tieši tekstā pēdīnās sniedz atsevišķu vārdu un jēdzienu oriģinālskanējumu krievu valodā, iespēju robežās tiem sniegts tulkojums kvadrātiekvācēs.

Dokuments.

[..]

Dienēdams 1919. gadā “Armija Sovetskoj Latviji [Padomju Latvijas armija]”, vēlāki 15. armijā, pie štāba, manīm bija izdevība iepazīties ar sekošiem lielinieku varas vīriem, kā arī komunistiem:

KRŪMIŅŠ (vārdu un tēva vārda nezinu)⁴ bija 15. armijas tribunāla priekšsēdētājs no formēšanas dienas līdz apmēram maija beigām, kad tribunāls evakuējās uz Vēļikij-Lukiem. Pie Krūmiņa caur tribunālu tika daudzi Daugavpils pilsoņi notiesāti uz nāvi. Starp citu, Krūmiņš būdams par priekšsēdētāju, notiesāja uz nāvi 37 cilvēkus, ko manīm teica LEIZEROVIČS, kurš ir Daugavpils iedzīvotājs un bija par darbvedi pie Krūmiņa. To Leizerovičs manīm teica sēdēdams ar mani kopā pie lieliniekiem cietumā (1919. gada 27. janvāris – 15. februāris). Leizerovičs ir jauns puika un ļoti jauns, gadus

4 Krišjānis Krūmiņš (1884–1972), no 1904. gada partijā, līdz karam atslēdznieks Daugavpils dzelzceļa darbnīcās. 20.–30. gados atbildīgos amatos PSRS. Pēc Otrā pasaules kara atgriezās Latvijā.

18–20 vecs, viņš brauca skatīties, kā šāva cilvēkus, jo tas tam ļoti patika. Par to Leizerovičs manīm stāstīja vairākkārt un ļoti sīki aprakstīja nošaujamo pēdējos brīžus. Vai Leizerovičs pats personīgi šāva cilvēkus – apliecināt nevaru. Krūmiņš ir 40 gadus vecs, brunets, gandrīz rūsgans, bakurētainu ģīmi, vidēju augumu, plečīgs, melnu, platu bārdi (ar rūsganu nokrāsu). Brīžam nēsā zilas brilles, [tam ir] melnas acis. Jau 1919. gada jūnijā Krūmiņš tika komandēts laikam uz 14. armijas tribunālu. Vēl vēlāki tas bija 4. armijas tribunāla priekšsēdētājs. Tā kā tagad armijas likvidētas – tad Krūmiņš droši vien ir tagad par priekšsēdētāju kāda apgabala tribunālā un atrodas Krievijā. Krūmiņš ir no Krustpils jeb Glazmankas⁵ apkārtnes. Viņu ļoti labi pazīst Reinis BANKOVIČS. Pēc Krūmiņa par 15. armijas tribunāla priekšsēdētāju bija STASJULIS⁶, pēc tautības leitis, bijis Amerikas emigrants, ar juridisko izglītību. Stasjulis nav vecāks par 35 gadiem. Tas ir gaišmatis (rusij), un mati sāk no galvas vidus iekrist. Stasjulis ir liela auguma, pelēkām acīm un ar dažiem zelta zobiem; Stasjulis ir “Metistofeļa” tips⁷ un par priekšsēdētāju tas sabija no 1919. gada jūnija līdz 1920. gada maijam un pat vēl ilgāki, jo, kad no Veļikij-Lukiem braucu projām, tas vēl par priekšsēdētāju arī palikās.

RIHTERS⁸ (vārda un uzvārda [tēva vārda] nezinu). Bija Stasjuļa vietnieks un 15. armijas tribunāla loceklis ilgu laiku. Stasjuli labi pazīst arī dakteris Pēters Ivana dēls CELJADTS⁹, kurš atbrauca no Krievijas un apmetīsies Daugavpilī uz Bulvāru ielas N 15. Domāju, ka arī tas zinās par Rihteri.

ROZENBERGS (vārda un uzvārda [tēva vārda] nezinu) ir tagad Hamovničeskas [Hamovņiku] rajona Maskavā komunistu organizācijas priekšsēdētājs; agrāki bija pie 15. armijas. Daugavpilī tas parādījās reizē ar “Karateļnije otrjadi” [soda vienībām], kurās ieņēma kādu lielu vietu. Uz Rozenberga iniciatīvi arī Daugavpilī tika paņemti ķīlnieki, kādi 300 gabali, lai no tiem izspiestu naudu. Kādu laiciņu šos ķīlniekus izlaida no cietuma, bet tad paņēma no jauna cieti un nošāva. Rozenbergs dzen bārdi pareizi, zelta brilles nēsā, tam liela mute, brūni mati, kuri sāk izkrist, tā kā galva krietni jau plika. Rozenbergs ir gadus 35–40 vecs, vidēja spēcīga auguma, ģīmis un rokas ar plankumiem (vesnuški [vasaras raibumi]). Rokas apaugušas ar reti, brūniem matiem. Rozenbergs ir bijušais pasta ierēdnis un dienēja Latvijā. Rozenbergs bija kādu laiku Politiskās nodaļas 15. armijas vadītājs un vēlāki, no 1920. g., par loekli iekš “Vo-jen.[no]-Revol.[jucionnij] Tribunal pri Vojeno-Revolucion.[nom] Sovjete Respubliki [Kara Revolucionāras tribunāls pie Republikas Kara Padomes]. Tagad ir Maskavā un

5 Glazmanka – mūsdienās Gostiņi, Pļaviņu pilsētas sastāvā.

6 Kazimirs Stasjulis (1888–1956), lietuviešu bolševiks. 1907.–1917. gadā politiskais emigrants ASV. 1919.–1920. gadā 15. armijas Kara tribunāla priekšsēdētājs. 1920. g. pavasarī komandēts pagrīdes darbā Lietuvā, 1920. gadā arestēts, 1922. gadā apmaiņas kārtībā izraidīts uz Padomju Krieviju (PSRS), vadošos amatos Sarkanās armijas tribunālos un Kominternē. Pēc kara strādāja Lietuvas Partijas vēstures institūtā. Miris Maskavā.

7 Metistofelis – ļaunā gara, nelabā, ļaunuma iemiesojuma tēls vācu tautas teikā un J.V. Gētes trāģēdijā “Fausts”.

8 Iespējams, runa ir par Oskaru Rihteru (1898–1938; istajā vārdā Oskars Joass), no 1918. gada Sarkanajā armijā, 1919. gada 2. pusē 15. armijā formēto diversantu vienību sastāvā Latvijas armijas aizmugurē, vēlāk bataljona komisārs. No 1926. gada saimnieciskos amatos, rakstnieks. Nošauts represiju gaitā.

9 Gustavs Celjads (1886–pēc 1940), pēc tautības zviedrs. 1915. gadā beidzis Harkovas universitāti. Ārsts Daugavpilī.

Hamovničeskas [Hamovņiku] rajona komunistu organizācijā.

BANKOVIČS Jānis (Mārtaņa d.)¹⁰ tagad atrodas Sibīrijā. Agrāki Bankovičs bija Daugavpili “Pjaterkas [Piecnieka]” (revolucionnaja [revolucionārās]) loceklis, tas bez tiesas un izmeklēšanas kopā ar saviem četriem biedriem Čariņš, Duče, Šteingards un vēl kāds notiesāja Daugavpili 1919. gada martā pāri par 170 cilvēkus uz nāvi. Bankovičs un viņa biedri; Duče, Čariņš, Uhenbergs, Laube, Šteingards, Birnovskis ne tikai iznesa nāves spriedumus, bet tos arī izpildīja. Tas ir, paši šāva cilvēkus. Jānis Bankovičs ir liela auguma, tumšs blondīns, pelēkas acis, nēsā bārdu un dažreiz arī ūsas. Runā lēni un noteikti. Viņa brālis Reinis Bankovičs¹² atrodas Maskavā un gāja sarkanā kara akadēmijā un tagad brauc no Maskavas uz Latviju, kur jau atrodas viņa sieva.¹³ Reinis Bankovičs bija pasīvs komunist un nekā sevišķa darījis netika.

LUTERS (vārdu un uzvārdu [tēva vārdu] nezinu jeb laikam, cik domāju, Mārtaņa d.) bija par sekretāru “Vojen-Revoluc. Soviet Armiji Latviji [Latvijas armijas Kara Revolucionārā padome]” un vēlāki 15. armijā. Kā komunist tas bija Armijas Politiskās Nodaļas, arī “Osobij Otdel [Sevišķā nodaļa]” darbinieks. Luters kopā ar Leizeroviču ļoti mīlēja braukt skatīties, kā šauj cilvēkus, un, pēc Leizeroviča vārdiem, Veļikij-Lukos pavadīja cilvēkus uz nošaušanu. Esmu pārliecināts, ka Luters pats personīgi šāva cilvēkus. Cik dzirdēju no paša Lutera, tad viņa brālis esot baltgvardists. Luters ir ap 30–32 gadus vecs, gaišs blondīns, dzen ūsas un bārdu, vidēja auguma. Tagad laikam Luters ir Krievijā, pēdējās ziņas no viņa ir no maija 1920. gadā, tas ir tad viņš vēl bija sekretārs.

GAILIS (vārds un uzvārds [tēvavārds] nav zināms) bija operatīvās Nodaļas komisārs 15. armijā līdz 1920. gadam. 1921. gadā bija Maskavā un iestājās sarkanā akadēmijā. Gailis ir no 5. Zemgales latviešu strēlnieku pulka 7-ās rotas jaunākais apakšvirsnieks. Vidēja auguma, sauss, smalki gīmja panti, uz viena jeb abiem vaigiem it kā rētas, labai rokai trūkst ikšķa, kuru esot, kā pats izteicies, pazaudējis apspiežot “kulaku”, tas ir, zemnieku sacelšanos Petrogradas guberņā 1918. gadā. Pārliecināts komunist jau no 1917. gada un bija Kerenska¹⁴ laikā par komunistu propagandu zem tiesas un būtu notiesāts, ja neuznāktu oktobra 1917. g. revolūcija. Brauc atpakaļ uz Latviju aģitācijai un spiegošanai. Drīz iebruks Latvijā. Būs bez šaubām arī piedalījies pie cilvēku šaušanas, jo vienādi vien viena otra štāba darbinieku pienākums bija nāves spriedumus izpildīt.

10 Jānis Bankovičs (1883–1938), 1905. gada revolūcijas laikā Rīgas Federatīvās komitejas loceklis, 1908.–1917. gadā ieslodzījumā un izsūtījumā. No 1919. gada 16. febr. Daugavpils apriņķa partijas komitejas priekšsēdētājs. 20.–30. gados atbildīgos amatos PSRS, arī diplomātiskajā dienestā Turcijā, nošauts masu represijās.

11 Revolucionārais piecinieks – boļševiku represiju aparāta sastāvdaļa, pieci struktūras locekļi bija tiesīgi piespiest sodus bez apsūdzētā piedalīšanās.

12 Reinis Bankovičs (1891–1945), beidzis Nižņijnovgorodas komercskolu, 1934. gadā beidzis tautsaimniecības studijas LU. 1941.–1944. gadā vācu okupācijas laikā evakuācijā PSRS; dēls – Džems Bankovičs (1925–1944) – padomju pagrīdes dalībnieks vācu okupācijas laikā, Rīgā par terora akta organizēšanu arestēts un sodīts ar nāvi.

13 Lilija Bankoviča (1899–1986), 1930.–1940. gadā grāmatnīcas “Laikmets” vadītāja. Mirusi Rīgā.

14 Aleksandrs Kerenskis (1881–1970), no 1917. gada marta Krievijas Pagaidu valdības tieslietu ministrs, 20. jūlijā–7. novembrī ministru prezidents.

CINĪTIS, Tenis Jēkaba dēls,¹⁵ bijušais Ustj-Dvinskas [Daugavgrīvas cietokšņa] smagās artilērijas vecākais feierverkers [unteroficiers], bija par telefonistu iekš “Otdel voinskih parovozov štaba 15 armiji [15. armijas štāba kara lokomotīvu nodaļa]”, pēc tam 1919. gada oktobrī, partijas nedēļas¹⁶ laikā, iestājās komunistu partijā, pēc kam, kā pats teica, to piespieduši palikt par “Osobij Otdel [Sevišķā nodaļa] 15. armijas” aģentu. Uz viņa krita aizdomas, ka tas nodevis 67 cilvēkus it kā no poļu organizācijas Veļikij-Lukos 1919. gadā un no kuras organizācijas daudzi nošauti, citi izsūtīti jeb vēl tagad sēž cietumā. Starp citu, Cinītis arī mani nodeva kā kontrrevoluc.[āru] un es tiku apcietināts. Ciniša uzdevums bija nodot visus bezpartejiskos un t.t., ko tas arī darīja. Vēlāk Cinītis bija par tādu pašu aģentu Vakara frontes “Osobij Otdel”, no kurienes tika komandēts uz Vitebsku pie “Kominterna biroja Ārzemes nodaļas” un novembrī jeb oktobrī 1920. gada sāka pārsūtīt aģentus no Kominterna caur “Suški” sādžu uz Latviju. Pēc tam, kad 1920. gada decembrī 2 viņa sūtītie aģenti tika noķerti pie Baļbinovas [Indras] stacijas, tas, tas-ir Cinītis, tika pārvests uz Maskavu uz “Kominterna centrāli”, kur pašlaik izpilda ārējā kurjera (agent vņešņej svjazi) vietu. 1921. gada aprīlī Cinītis bija komandēts uz Murman[sk]u, no kura tika pārsūtījis aģentus uz (Skrdali) Skandināviju zem tirgotāju maskas, bet maija mēneša š. g. beigās tas tika komandēts uz Igaunijas teritoriju (mērķis, kāpēc sūtīts, – man nav zināms, bet esmu pārliecināts – lai nosūtītu aģentus uz Igauniju) un uzturējās ap Narvu. Esmu pārliecināts, ka Cinītis tagad sastāv arī vēl par “Osobij Otdel” līdzstrādnieku. Cinītis ir vidēja auguma, sauss, dzen ūsas un bārdi, nēsā garus (tjemno-rusije) tumšus matus, ķemmētus atpakaļ, ģīmī ar retiem vasaras plankumiem, brūnas acis, drusku izspiedušās, nekad acīs nemīl skatīties, gadus 28–30 (dzimis 1892. gadā) vecs un dēļ dabūtām kontūzijām vecā karā – rīstās un rausta valodu. Cinītis cēlies no Koknes[es] apvidus un viņa radnieki it kā esot galvenā štābā Latvijā kā virsnieki.

JARCEVS, vārdu un tēvavārdu nezinu [ar roku pierakstīts “Nikolajs”], bija par Daugavpils apr. Revolucionārā Tribunāla Priekšsēdētāju. Jarcevs liela auguma, blondīns, eleganti ģērbjas, dzen bārdi un ūsas. Pie Daugavpils evakuācijas 1919. gada maijā pašrocīgi parakstīja daudziem Daugavpils iedzīvotājiem nāves spriedumus. Jarcevam būs ap 30 gadu un pēc izskata – inteligents. Jau 1920. gadā Vitebskā ir bijis apcietināts par nelikumīgu cilvēku apšaušanu Daugavpilī, bet, kas ar Jarcevu notika tālāki, – nezinu. Par Jarcevu var dot ziņas viņa sirds draugs RAVIČS, polis, kuram ir pie Turmontu stacijas muiža un lieli dārzi. Pats Ravičs dienēja “Otdel Snabžeņija [Apgādes nodaļa]” 15. armijā. Ravičam ir dēls, bet, cik, to nezinu. Ravičs pats bija bezpartejisks, bet par to liels līdējs un taisījās klāt komunistu vadoņiem. Vācu laikā Ravičs, kā dzirdēju no brāļa, ir bijis Kreslavā par pristava [policijas iecirkņa priekšnieka] palīgu pie vācu okupācijas. Jarcevs ir krievs un laikam no Vitebskas apvidus. Jarcevs un Ravičs bija vienā kompānijā ar ebreju ESTERMANI (tagad Maskavā), komunistu un

15 Tenis Cinītis (1894–1972), no 1915. gada Krievijas armijā. 1919. gadā Padomju Latvijas armijas štābā un 15. armijas štāba “īpašajā nodaļā”, 1919. gadā iestājās bolševiku partijā. 1920.–1922. gadā Kominternes izpildkomitejas Starptautisko sakaru nodaļā, no 1922. gada – drošības, no 1930. gada – saimnieciskās struktūrās. Pēc kara līdz aiziešanai pensijā 1958. gadā – Latvijas PSR “valsts drošības orgānos”.

16 Partijas nedēļa – ar bolševiku partijas popularizēšanu un biedru aktivizēšanu saistīts ciklisks pasākums.

teroristu un Viļņas Tribunālā kā loceklis, kurš nozaga 3000 rubļus evakuācijas laikā. Par šiem trīs cilvēkiem var liecināt Sokolovs¹⁷, bij. sapieru oficiers un tagad dien par mērnīku Latgalē, un dzīvo pie Staņislavovas jeb Konstantinovas muižām ap Baļbinovas staciju.

KOTOVS, vārds un uzvārds nezināms, – bija [...] “Letučij Tribunal [pārvietojamais tribunāls]” pie 15. armijas Tribunāla loceklis. Šis ir gadus 25–27 vecs. “Letučij Tribunal” brauca arī pa pagastiem, turpat uz vietas nosprieda nāves sodu un tūlī arī tos izpildīja, kamēr citi Tribunāli deva notiesātam 48 stundu laika lūguma iesniegšanai un atbildei centrālām Tribunālam dēļ apžēlošanas. Starp citu, šis Tribunāls 1919. gadā rīkojās ap Baltinas [no 1925. gada Skaista] staciju un Drisu [tag. Verhņedvinska Baltkrievijā], tur iznesa nāves spriedumus vairākām personām [...] Kotovs notiesājis ļoti daudzus cilvēkus uz nāvi un to darīja kopā ar ebreji MANTEIFELI iz Rēzeknes.

MANTEIFELS, Efims Borisa d., iz Rēzeknes pilsētas (turpat piederīgs) bija kantonists iekš “Upravļeniye komendanta stanciji Rježica Sev.[ero] Zap.[adnih] Žel.[eznih] dor.[og]” [Ziemeļrietumu dzelzceļa Rēzeknes stacijas komandanta pārvalde] un vēlāk tika notiesāts uz nāvi no “Osobij Otdel”, tad attaisnots un lai izbēgtu no vajāšanas iestājās par komandantu un sekretāru iekš “Letučij Tribunal” pri Tribunale 15 armiji [Pārvietojamais tribunāls pie 15. armijas tribunāla] augustā 1919. g. un kopā ar Kotovu tika notiesājis uz nāvi ļoti daudz cilvēkus, nāves spriedumus pie kuriem pats arī tūlī izpildīja. Viņa vecāki ir tirgotāji un dzīvo Rēzeknē. Manteifels vidēja auguma, šatens, ar lielām zilām acīm, dzītu ģīmi, (matu) krāsu bālu. 1920. gada maijā, kad es braucu, tas vēl bija par sekretāru, bet 1920. gada ziemā es to satiku Maskavā, un tas teica, ka strādājot dažās iestādēs un, starp citu, “Komisariat Gosudarstvennih sooruženij [Valsts būvju komisariāts]” esot bezpartejisks. Manteifelis Maskavā saietas ar visiem lieliem komunistiem [...]

[...]

Ozols Žanis,¹⁸ bija [Padomju] Latvijas armijas un vēlāki 15. armijas štāba komisārs. 1920. gadā tika nozīmēts par komisāru kādai armijai, kura darbojas Kaukāzā. Ceļā uz Kaukāzu nejauši tika ievainots no lodes un tagad atrodas Maskavā, slimnīcā, kur veselojas. Ozolam nebija lielas simpātijas no komunistu puses, jo Ozols labi izturējās pret bijušiem virsniekiem. Nekādas represijas, cik zinu, Ozols netika piemērojis, lai gan tas bija komunisti. Ozols bija agrāki Rīgas Politehniskā Institūta students (laikam ekonomists) un bijušais krievu armijas virsnieks iekš Latviešu [strēlnieku] rezerves pulka. Ozols vienādi protestēja pret saņemto latviešu igauņu un t. t. virsnieku–gus-tekņu apšaušanu. Ozols apņēmis sevīm sievu iz Veļikij-Luki pilsoņiem un tagad dzīvo Maskavā, pie Daniškovska uz Ostoženkas N 30, un dien par komisāru pie “Načalņik

17 Serapions Sokolovs (1893–pēc 1949), starpkaru periodā mērnīks Latgalē. Pēc Otrā pasaules kara bēgļu gaitās Vācijā, 1949. gadā gatavojās izceļot uz Austrāliju.

18 Kārlis Ozols (1888–1948), partijas biedrs no 1905. gada, no 1914. gada armijā. 1917. gadā bija Latviešu strēlnieku pulku izpildkomitejas loceklis, Latvijas sarkanās gvarde štāba priekšnieks. No 1918. gada augusta komisārs Austrumu frontē, 1919.–1920. gadā 15. armijas komisārs. 1921.–1939. gadā atbildīgos amatos PSRS valsts drošības orgānos. 1939.–1944. gadā dzīvoja Uzbekijā, 1945. gada janv. atgriezās Latvijā.

Štaba Vojsk Vnutrenoj Ohrani [Iekšējās apsardzības karaspēka štāba priekšnieka]]” [..]. Uz Latviju braukt netaisās. No visiem komunistiem 15. armijā bija vienīgais simpātiskais cilvēks. Ozols vidēja auguma, dzen ūsas un bārdi, plats apaļš ģimīšs, brūnas acis, dzen matus ar bārdas nazi, ap 30 gadus vecs.

KRAVECS, Kārlis Jāņa dēls,¹⁹ bija par 15. armijas un [pirms tam] “Armija Sovetskaj Latviji Vojennih soobshchenij [Padomju Latvijas armijas kara satiksmes ceļu]” priekšnieks visu laiku un 1920. gada februārī tika nozīmēts par komisāru uz “Severo-Donjeckije železnija dorogi [Ziemeļ-Doņeckas dzelzceļi]”, kur, domājams, atrodas vēl tagad. Komunisti bet tomēr cieta arī ne komunistus. Latvietis, bijis kareivis – telefonists latviešu pulkos. Kravecs liela auguma, zilās jeb pelēkās acis, smalki ģimīšs panti, garš spīdīgs deguns, spīdīga gaiša ķīļa bārdiņa, kuru pa reizi arī nodzen, un tad atklājas plats smalks²⁰. Ja nēsā bārdi – tad apgriež ūsas. Gadus 28–30 vecs. Nes lielus tumšus matus un atpakaļ, uz pakauša. Precējies, sieva krieviete, kura neilgi miruse ar tīfu. Pārliecināts komunisti, diezgan maz attīstīts.

GRUZDUPI, 2 brāļi, no tiem viens – Alfreds²¹ kurš bija iesākumā par P.[adomju] Latvijas armijas “Otdelenije voinskih prevozok [Kara transportu nodaļa]” komisāru no 1920. gada februāra tika Kraveca vietā par “Upravleņije voinskih soobščeniij armiji sovetskaj Latviji [Padomju Latvijas armijas kara satiksmes ceļu pārvalde]”, kura vēlāk pārdēvējās par 15. armiju. 1920. gada rudenī Gruzdups tika pārcelts uz tamlīdzīgu vietu Dienvidus Krievijā un, kur tagad atrodas, nav zināms. Līdz iestāšanās 15. armijas štābā bija Pēterhofas kara komisārs. Komunisti. 1918. gadā Petrogradas guberņā Pēterhofas apr.[iņķi] laikam, kā pats Gruzdups izteicās, tas personīgi nošāvis 2 zemniekus par to, ka negribējuši padoties rekvizīcijai jeb tie esot bijuši sacēlušies pret padomju varu. Viņš un viņa sieva krieviete Marija Ivanovna (uroženka goroda [dzimusi pilsētā] Kamenjec-Podoļska) sastāvēja par 15. armijas “Osobij Otdel” aģentiem, un par tiem pastāvēja visstiprākās aizdomas, ka ar Ciniņi nepatiesi uzrādīja par poļu spiegiem un pabalstītājiem 67 cilvēkus 1920. gadā Veļikij-Lukos. Gruzdups bija arī līdzvainīgs pie tā, ka mani arestēja kā kontrrevolucionāru. Gruzdups vidēja auguma, sauss, vājš, dzen ūsas un bārdi, nēsā lielus matus ar celiņu vienos sānos, gadus 28–30 vecs. Uz viņa uzrādījumu tika arestēts bijušais rotmistrs (Načalņik Razvedivatel'nogo otdelenija štāba 15 armiji [15. armijas štāba Izlūkošanas nodaļas priekšnieks]) Hersonskis un notiesāts nevainīgi uz 5 gadiem pie spaidu darbiem. Gruzdups lakam ir iz Vidzemes un agrāki mācījās melderu amatu. Tam esot bagāti vecāki, melderi Latvijā. – Otrs brālis Gruzdups²² bijis Latviešu pulku virsnieks un vēl agrāki laikam bijis

19 Kārlis Kravecs (1896–1953), partijas biedrs no 1913. gada Rīgā, 1914.–1916. gadā izsūtījumā, no 1916. gada armijā, no 1917. gada – Latviešu strēlnieku rezerves pulkā. 1918.–1919. gadā Pleskavas Ārkārtējās komisijas (čekas) nodaļas priekšsēdētājs, no 1919. gada 15. armijas kara ceļu komisārs. 1922. gadā atvaļināts no armijas, bija Orenburgas guberņas izpildkomitejas priekšsēdētājs u. c. 1944.–1949. gadā Latvija PSR Augstākās Padomes prezidija darbinieks. Miris Rīgā.

20 Smakrs – zods.

21 Alfreds Gruzdups (1896–1938), 1918. gadā piedalījās Sarkanās armijas vienību formēšanā Petrogradā. 1919. gadā Padomju Latvijas armijas Militārā transporta nodaļas kara komisārs. No 1919. gada bolševiku partijā, 1920.–1921. gadā Transporta nodaļas komisārs, sakaru daļas priekšnieka palīgs, 1925.–1930. gadā Baltkrievijas kara apgabala Militāro sakaru daļas priekšnieks, pēc tam Kara transporta akadēmijas priekšnieka vietnieks. Nošauts masu represijās.

22 Voldemārs Gruzdups (1889–1938 PSRS), no 1915. gada armijā, pēc praporščiku skolas virsnieks

artists-dziedātājs Rīgā. 1917. gadā strādāja kā īsts komunisti “Izkolastrelā”²³. Viņš bija par P.[adomju] Latvijas armijas (vēlāki 15. armijas) “Razvedivateļņoje otdeļeņija štaba” komisāru un pēc Hersonska arestēšanas par 15. armijas štāba “Razvedivateļņoje otdeļeņije” priekšnieku. Iz 15. armijas tas tika nozīmēts par līdzstrādnieku iekš “Registracionņoje upravļeņije (Vojen.) Revolucionnogo Soveta Respubliki [Republikas Kara Revolucionārās padomes Reģistrācijas pārvalde]” Maskavā. [..]

BĒRZIŅŠ²⁴, kurš bija par 15. armijas “Osobij Otdel” [Sevišķā nodaļa] priekšnieku, vidēja auguma, šatens, gludu ģīmi, zilas lielas jeb pelēkas acis, drukns, bāls ģimī, bārdu dzen, bet domājams, ka tā bez tumša gandrīz melna, gadus 28–32 vecs, latvietis. Dzirdēju, ka tas esot jau agrāki sēdējis cietumā par revolucionāru darbību. Bērziņš ir īsts zvērs. Atstāj pusinteligentu iespaidu, pēc daudzu vārdiem, Bērziņš ir vāja rakstura cilvēks un ātri padodas cita iespaidam. Vainīgs pie daudzu cilvēku nošaušanas, arī pats piedalījies cilvēku apšaušanā. Bez Bērziņa kā “Osobij otdel” priekšnieka ziņas nekas nenotika un nāves spriedumi gāja caur viņu. [..]

ZEIBOTS²⁵ ir agrākais Rīgas sociāldemokrāts un students. Zeibots vienu laiku bija par 15. armijas Politiskās nodaļas (otdel) vadītāju un, cik dzirdēju, tad bijis arī Rīgā tanī laikā, kad notika daudzu cilvēku apšaušana caur komunistiem [1919. gada ziemā un pavasarī]. Zeibots ir vidēja auguma un, cik atminu, tad šatens. Tagad Zeibots ir “Registracionņoje upravļeņije” [Reģistrācijas pārvalde] priekšnieks.

BĒRZIŅŠ²⁶ (vārdu un tēvavārdu nezinu) bija “P. Latvijas armijas inspektors” un laikam arī III armijas komandieris, kā arī komandēja kādu lielinieku daļu Arhangeļska[s] frontē. Šis Bērziņš bija ārkārtīgi cietsirdīgs un asinskārīgs kā attiecībā uz saņemtiem karagūstekņiem, tā – arī nemieru un sacelšanās kara spēku daļās – apspiešanas. Pēc baumām Bērziņš ir krievu armijas praporščiks. Bērziņš ir vidēja auguma, nēsā gaišu īsu bārdu, vislielākais

6. Tukuma latviešu strēlnieku pulkā. 1917. gada maijā–novembrī. Iskolastrela prezidija loceklis, sekretārs, no 1917. gada boļševiku partijā. 1918. gadā darbojās Sarkanās armijas vienību formēšanā Petrogradā; Petrogradas apgabala štāba Operatīvās daļas priekšnieks. No 1919. gada marta Padomju Latvijas armijas Izlūkošanas daļas priekšnieka palīgs, pēc tam 15. armijas Izlūkošanas daļas priekšnieks. Vēlāk Sarkanās armijas Izlūkošanas pārvaldes daļu priekšnieks. No 1923. gada PSRS konsuls Ķīnā, Lietuvā, Japānā, no 1936. gada – virsnieks ģenerālštābā. Nošauts masu represijās.

23 Ispolitelnij Komitet latyšskih strelkovyh polkov (Iskolastrel), Latviešu strēlnieku pulku Izpildkomiteja no 1917. gada, dēvēta par Iskolastrelu.

24 Jānis Bērziņš (īst. v. Pēteris Ķuzis; 1889–1938), 1907.–1909., 1911.–1914. gadā ieslodzījumā un izsūtījumā. No 1917. gada dec. boļševiku režīma represīvajās iestādēs. No 1919. gada janv. Padomju Latvijas iekšlietu komisāra vietnieks, pēc tam 15. armijas Īpašās nodaļas priekšnieks. No 1920. gada dec. Sarkanās armijas Izlūkošanas pārvaldē, no 1924. gada Sarkanās armijas štāba 4. (izlūkošanas) pārvaldes priekšnieks. 1935. gadā iecelts par Tālo Austrumu armijas pavēlnieka vietnieku, 1936.–1937. gadā galvenais militārais padomnieks Spānijas republikāņu armijā. Nošauts masu represijās.

25 Arvīds Zeibots (1894–1934), no 1919. gada janv. Padomju Latvijas statistikas komisārs, Centrālās Izpildu komitejas loceklis. No 1920. gada sept. Revolucionārās kara padomes Lauka štāba Reģistrācijas pārvaldes priekšnieka palīgs, no 1921. gada apr. Sarkanās armijas Izlūkošanas pārvaldes priekšnieks. No 1924. gada kā Ivans Grands PSRS konsuls, ģenerālkonsuls Harbinā, no 1926. gada saimnieciskos administratīvos amatos.

26 Reinholds Bērziņš (1888–1938), no 1914. gada armijā, 1916. gadā beidza Pleskavas praporščiku skolu, 1918. gadā frontes pavēlnieks, armijas komandieris, 1919. gadā Padomju Latvijas kara spēka inspektors, vēlāk vadošos amatos armijā un saimnieciskās struktūrās. Nošauts masu represijās.

antisemists, deguns garš, ar uzrautu galu; vecums 30–40 gadu. Latvietis. Tagad strādā Maskavā iekš “Registracionnoje upravljenje [Reģistrācijas pārvalde]”.

MUZIKANTS²⁷ visu laiku bija inspektora Bērziņa sevišķu uzdevumu virsnieks un viņa pavēļu izpildītājs. Tagad strādā vai nu iekš “Registracionnoje otdeļeniye [Reģistrācijas nodaļa]” jeb “Osobij Otdel V. Č. K. [Viskrievijas Ārkārtējās Komisijas Sevišķā nodaļa]”. Komunisti. Strādāja “Izkolastrelā” 1917. gadā kā īsts komunisti. Bijis virsnieks latviešu pulkos. Gadus 32 vecs, gaišs blondīns, mazas zilas acis, vidēja auguma, paliku muguru. Tagad Maskavā.

[..]

APINS²⁸, latvietis, ap 30–32 gadus vecs, vidēja auguma, atstāj rahītiķa iespaidu, blondīns, galvas kauss četrstūrainis plakans, zods un mute gandrīz savienojas; apakšējā ģimja daļa maza un neproporcionāla augšējai galvas daļai, kura pārmērīgi liela, acis nelielas, zilas, gaišs blondīns. Sieva krieviete, Pleskavas pilsētas pilsonē. Bijis virsnieks jeb, mazākais, par tādu uzdevās, bet patiesībā agrāk bijis grāmatvedis. Daugavpilī tas dzīvoja kādu laiku Šosejas ielas Molčanova mājā pie Elenes Molčanovas. Apins 1919. gadā no paša sākuma dienēja 15. armijas štābā kā galda priekšnieks un vēlāki kā priekšnieks “Operatīvā nodaļā” un par cītīgu darbību tika apbalvots ar zelta pulksteni. Pēc tam 1920. gada vasarā jeb rudenī pārgāja iekš “Reģistrācijas pārvaldes” Maskavā, no kuras 1921. gadā tika nozīmēts par nodaļas vadītāju Dienvidus Krievijā jeb arī Kaukāzā.

LENCMANS²⁹ iesākumā Padomju Latvijas tautas komisārs Rīgā (ministrs), vēlāki nozīmēts par 15. armijas “Voen-revolucionārās [Kara revolucionārās] padomes” locekli. Kad tagadējais 8. Daugavpils kājnieku pulka komandieris pulkvedis Krustiņš³⁰ bija arestēts, tad Lencmans, neskatoties uz to, ka priekš apvainojuma nebija nekāda pierādījuma, pieprasīja, lai Krustiņu nodod “Kara Revolucionāram Tribunālam” un piespriež tam augstāko soda mēru. Vēlāki, ap februāri jeb martu 1920. gadā, Lencmanis tika pārcelts uz Maskavu un nozīmēts par “Registracionnoje upravljenje

27 Voldemārs Muzikants (1889–pēc 1921), skolotājs, Pirmā pasaules karā beidza 2. Kijevas praporščiku skolu, virsnieks Latviešu strēlnieku rezerves bataljonā, pēc tam 3. Kurzemes latviešu strēlnieku pulkā, podporučīks, 1918.–1921. gadā Sarkanajā armijā.

28 Aleksandrs Apinis (Apens; 1893–1937), dzimis latviešu kolonijā Pleskavas guberņā. No 1915. gada armijā, praporščīks. No 1919. gada janv. Padomju Latvijas armijas (no jūn. 15. armijas) štāba Operatīvās daļas priekšnieka palīgs, vēlāk priekšnieks, no 1919. gada nov. 15. armijas štāba Operatīvās pārvaldes priekšnieks. No 1920. gada marta Reģistrācijas pārvaldē, vēlāk atbildīgos amatos armijā. Nošauts masu represijās.

29 Jānis Lencmanis (1881–1939), no 1899. gada partijas biedrs. Ilgstoši apcietinājumā un izsūtījumā, 1919. gadā Padomju Latvijas valdības priekšsēdētāja vietnieks un iekšlietu komisārs, armijas, pēc tam 15. armijas Kara Revolucionārās padomes loceklis, vēlāk vadošos saimnieciskos amatos PSRS. Nošauts masu represijās.

30 Andrejs Krustiņš (1884–1941), Krievijas armijas apakšpulkvedis, Latvijas armijas ģenerālis, 1917. gadā 6. Tukuma latviešu strēlnieku pulka komandieris. No 1918. gada dec. Padomju Latvijas armijas 3. brigādes štāba priekšnieks. Pēc atkāpšanās no Rīgas 1919. gada 24. maijā Valmierā arestēts, aizvests uz Veļikije Lukiem, 14. sept. pirms tiesāšanas kara tribunālā kopā ar trim citiem latviešu virsniekiem no bijušā pareizticīgo klostera telpās Veļikije Lukos ierīkotās ieslodzījuma vietas izbēga, dodoties Latvijas virzienā, 30. sept. pārgāja pāri fronteī, no 8. okt. Latvijas armijā.

[Reģistrācijas pārvalde] Priekšnieku”. Pēc tam Lencmani apmainīja Zeibots un Lencmanis dabūja vietu kā “Načāņnik Petrogradskogo komendantskogo porta [Petrogradas komandanta ostas priekšnieks]” un tagad ir Petrogradā, kur pulcina ap sevi visus latviešu komunistus. Lencmanis ir vidēja auguma, atstāj rahītiņa iespaidu: tam ir liela galva ar retiem tumšiem matiem, retas tumšas ūsas, dzen bārdi, acis tumšas, bet plakstiņi pastāvīgi iekaisuši; ap 40 jeb drusku vairāk gadus vecs. Agrāki bija strādnieks noliktavās Baku. Politiski pilnīgi attīstīts: papildina izglītību ar pašmācību: interesējas par kara mākslu un to mācās ļoti. Pēc pazinēju vārdiem, ļoti stūrgalvīgs (uprjami) cilvēks un, ko reiz noņemam, – arī grib katrā ziņā panākt; pārliecināts komunistis un skaitās par vienu no īstākiem Latvijas komunistiem. Bez tam vēl “Registractionnoje Upravlenije pri Revolucionnom Sovjete Respubliki [Reģistrācijas pārvalde pie Republikas Revolucionārās padomes]”, kura nupat pārdēvēta par “Razvedivateļnoje Upravlenije [Izlūkošanas pārvaldi] pri Revolucionnom Sovjete Respubliki” strādā arī vēl BALLE³¹, bijušais komisārs “Administratīvās Nodaļas” pie P. Latvijas, vēlāki 15. armijas štāba. Balle pārliecināts komunistis [..], vidēja auguma, gludu ģīmi ar lielu, atklātu pieri, tumšiem matiem, gadus 30 vecs latvietis, pilnīga auguma, apaļu ģīmi un diezgan pareiziem ģīmja pantiem. Balle neilgi atpakaļ tika nosūtīts uz dienvidiem jeb Kaukāzu vadīt kādu reģistrācijas nodaļu un jūnija beigās atkal redzēts Maskavā. Tuvākas ziņas par Balli var dot ģenerāls Ezeriņš³² – Kara padomes loceklis.

KOSMATOVŠ³³ bijis Ģenerālštāba palkavnieks jeb apakšpalkavnieks, strādā iekš “Razvedivateļnoje Upravlenije [Izlūkošanas pārvalde]”. Agrāk bija Rīgā, kur tas komandēja un apmācīja sarkanos kursantus, kā arī Daugavpilī un skaitījās “Padomju Latvijas”, vēlāki 15. armijas štāba, kur bija par “Latvija grupa” komandieri – par viņu var dot liecību Karlsons³⁴, pulkvedis Rīgas kara skolā, un Avens³⁵, arī pulkvedis. Kosmatovs ir vidēja auguma, “skulastojē [augsti vaigu kauli]” seja, uzrautu degunu, izplestām nāsīm, nēsā angļu ūsiņas, rūsganas, dzīvas apkārt glūnošas acis, gadus 35–40 vecs. [..] Kosmatovs ir komunisti–karjerists.

31 Iespējams, runa ir par bijušo Latviešu strēlnieku rezerves pulka jefreitoru Jāni Bāli, kurš 1918. gadā dienēja Sarkanās armijas 9. padomu latviešu strēlnieku pulkā un darbojās pulka komunistiskajā frakcijā.

32 Kārlis Ezeriņš (1868–1934), Krievijas armijas ģenerālmajors, Latvijas armijas ģenerālis. 1899. gadā beidzis Krievijas Ģenerālštāba akadēmiju. No 1918. gada Sarkanās armijas Galvenā štāba nodaļas priekšnieks, no 1919. gada janv. Padomju Latvijas armijas (vēlāk 15. armijas) Administratīvās daļas priekšnieks (līdz 1920. gada sept.). 1920. gada nov. atgriezās Latvijā, iestājās Latvijas armijā.

33 Aleksandrs Kosmatovs (1879–1938), Krievijas armijas pulkvedis, 1911. gadā beidza Ģenerālštāba akadēmiju. 1919. gadā Padomju Latvijas armijā. No 1921. gada militārais pārstāvis Latvijā, vēlāk citos atbildīgos amatos Sarkanās armijas vadībā. Nošauts masu represiju gaitā.

34 Georgs Karlsons (1874–1945), Krievijas armijas un Latvijas armijas pulkvedis, 1906. gadā beidzis Krievijas Ģenerālštāba akadēmiju. 1916.–1917. gada apr. 1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku pulka komandieris. 1918. gadā dienēja Sarkanās armijas štābā. No 1918. gada Vācijā, no 1920. gada Latvijas armijā. Miris Vācijā.

35 Pēteris Avens (1882–1951), Krievijas armijas apakšpulkvedis, 1917. gadā 8. Valmieras latviešu strēlnieku pulka komandieris. No 1918. gada apr. Latviešu padomju strēlnieku divīzijas 2. brigādes, no jūlija – divīzijas komandieris, 1919. gada janv.–martā Padomju Latvijas armijas komandiera palīgs (faktiskais komandieris), no 1919. gada jūnija 14. armijas pavēlnieka palīgs, vēlāk kājnieku karaspēka inspektora palīgs. 1921. gadā atgriezās Latvijā, darbojās Aizsargu organizācijā. Miris Anglijā.

[..]

ĀRĪTS³⁶ – ir Maskavas orgāna “Centroevak” [Iedzīvotāju Centrālā evakuācijas pārvalde] priekšnieks. Bijis virsnieks laikam iz 8. Valmieras latviešu pulka. Vidēja auguma, dzen bārdū un ūsas, blondīns (rusij), nēsā nelielus matus atpakaļ ķemmētus. Bija P. Latvijas armijas “Otdel Snabženija [Apgādības nodaļa]” komisārs. Pārliecināts komunisti. Ļoti vērigi un pieklājīgi apietas ar latviešu bēgļiem un tiem pat piepalīdz atgriezties dzimtenē. Vārds viņam ir vai nu Antons Voldemāra d. jeb otrādi Volde-mārs Antona d. Ziņas par Ārīti var sniegt [bijušais Padomju Latvijas, pēc tam 15. armijas intendants] BRANDTS Kārlis Jāņa d. Rīgā Aleksandra ielā N 153 dz. 20. Par to, ka Ārīts būtu kaut kur pielietojis represijas, nav dzirdēts.

REIMERS bijis “P. Latvijas”, vēlāki 15. armijas apgādības Nodaļas komisārs. 1920. gadā ticis no Latvijas izsūtīts uz Padomju Krieviju. Tagad “Načalnik administrativnogo otdelenija Moskovskogo organa “Centroevaka” [Maskavas Centrālās evakuācijas pārvaldes Administratīvās nodaļas priekšnieks], blondīns (gaišs), ar zilām acīm, vidēja auguma, apaļš ģimī, plats smakrs, klibi, bez nūjas – iet nevar. Pret bēgļiem ļoti laipns un pieklājīgs, kā arī piepalīdzīgs.

PĒTERSONS,³⁷ bijis P. Latvijas kara komisārs, Pētersons bija par tribunāla locekli (pavisam 7 locekļi), kuri iznesa nāves spriedumu pulkvedim BRIEDIM³⁸. No pulkveža Avena tiku dzirdējis, ka tam Pētersons esot stāstījis, ka viņš esot tribunālā bijis pret Brieža notiesāšanu, bet vairākums par to – un tāpēc Briedis notiesāts. Pašlaik Pētersons atrodas kādā lielā vietā Sibīrijā, bet, ko īsti, – nezinu. Pētersons ir agrākais “Iz-kolastrela” lielinieku partijas loceklis 1917. gadā. Viņš ir bijušais latviešu pulku (laikam I brigādes) apakšvirsnieks. Starp citiem tribunāla locekļiem – sēdē, kura iznesa nāves spriedumu Briedim, bija arī grāfa MIRBAHA³⁹ slepkava, kāds Bļumkins⁴⁰ ebrejs, kurš tagad iekš Sarkanās kara Akadēmijas. Pētersons ir drusku lielāks par vidējo augumu, sauss, nēsā “Vilhelma” ūsas, vasaras plakumiem izraibots ģimī, bārdū nenēsā, blondīns, matus nēsā īsus un “jožikom” [“ezīti”], par Pētersonu, kurš bija kādu laiku latviešu pulku komisārs Maskavā, var dot ziņas pulkvedis Avens – kurš dzīvo Rīgā, Aleksandra ielā 83, dz. 9 jeb Vec-Piebalgā, Vec-Čibuļu mājās.

36 Voldemārs Ārītis (1896–pēc 1921), Pirmā pasaules kara laikā 8. Valmieras latviešu strēlnieku pulka podporučīks.

37 Kārlis Pētersons (1877–1926), no 1898. gada partijas stāžs, ilgstoši izsūtījumā, no 1916. gada dienēja Latviešu strēlnieku rezerves pulkā, 1917. gadā bija Iskolastrela loceklis, priekšsēdētāja vietnieks. 1918. gada apr.–1919. gada jan. Latviešu padomju strēlnieku divīzijas komisārs, bija Padomju Latvijas kara komisārs, Padomju Latvijas armijas Kara Revolucionārās padomes priekšsēdētāja vietnieks, pēc tam atbildīgos amatos PSRS.

38 Fridrihs Briedis (īst. v. Fricis Briedis; 1888–1918), Krievijas armijas pulkvedis, 1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku pulka komandieris; 1918. gadā iesaistījās pretboļševistiskajā kustībā Krievijā, 23. jūl. apcietināts, 28. aug. nošauts Maskavā.

39 Vilhelms fon Mirbahs (von Mirbach; 1871–1918), 1918. gadā Vācijas vēstnieks Padomju Krievijā, Maskavā. 1918. gada jūlijā nogalināts atentātā.

40 Jakovs Bļumkins (1900–1929), sociālistu-revolucionāru partijas biedrs. No 1917. gada beigām Ārkārtējās komisijas (čēkas) nodaļas vadītājs. Pēc ar Brestļitovskas miera līgumu neapmierinātās eseru partijas vadības rīkojuma 1918. gada jūl. atentātā nogalināja Vācijas vēstnieku V. Mirbahu, slēpās, 1919. gadā apzēlots, darbojās Sarkanajā armijā, speciālās operācijās ārzemēs. Pēc konfliktsituācijas Maskavā apcietināts, sodīts ar nāvi.

PETČE⁴¹, latvietis, mazizglītots, šatens, ģimja muskuļi runājot pastāvīgi raustās, vidēja auguma, sauss, bet ar attīstītiem muskuļiem, nēsā apcirtas ūsas un ķīla bārzdiņu (tumša), liela mute, taisns pareizas formas deguns, brūnas caururbjošas acis ar drūmu nokrāsu. Nēsā lielus matus, atsviestus atpakaļ. Runājot krata dūres un vārdus laiž caur zobiem (govorit so skrežetom zubovnim). Palkavnieks Avens manī teica, ka Petče esot labas-daļas cilvēks un pretinieks cilvēku apšaušanai. Mani Petče draudēja nošaut par to, ka, latviešiem un igauņiem uzbrūkot Vec-Gulbenei, neizpildīju viņa pavēli – pilnīgi neizvedamu un neizpildāmu, nosūtīt lokomotīves un vagonus priekš “Vec-Gulbenes Revokoma” atvešanas uz zemes iekšieni. Tas bija 1919. gada vasarā un tad Petče bija par “Rev-Vojen-Sovjeta armiji Latviji [Latvijas armijas Kara Revolucionārās padomes]” locekli. Tanī laikā [par] tādiem bija arī vēl Bauze, Tupiņš, Šmits (Rīgas pašpuika), Daumants (nosists), Daniševskis⁴². Pēc tam, kad šīs armijas štābs pārgāja uz Veļikije-lukiem un pārdēvējās par 15. armiju, – tad Petčem nebija vairs vietas pie tās un viņš nobrauca uz Sibīriju par kāda tur apgabala komisāru un tur laikam atrodas arī vēl tagad.

BAUZE⁴³, bijušais “Voen-Revsovet Armiji Latviji [Latvijas Kara revolucionārās padomes]” loceklis 1919. gadā, garāks par vidējo augumu, sauss (hudoščavij), ar lielu degunu, gadus 27–30 vecs, indiešu tips ar lielām acīm pelēkā krāsā, iet salicis un galvu noliecis, ūsas apgrieztas, tāpat arī bārda, mati pagari un atsukāti atpakaļ, tumšmatis (rusij). Tagad atrodas Maskavā vai nu “Kominternā”, “Osobij Otdel” jeb “Č. K.” un izpilda it kā Stučkas⁴⁴ adjutanta vietu. Agrāki bijis lielinieku part.[ijā; domāta frakcija] “Izkolastrelā”.

TUPIŅŠ⁴⁵ bijis “Voen-Revsovet armiji Latviji [Latvijas Kara Revolucionārās padomes]” loceklis 1919. gadā, agrāk Izkolastrelā kā lielinieku līderis. Pilnīgi bezkrāsaina personība. Par viņu, kā arī Bauzi var dot ziņas pulkvedis KARLSONS un AVENS. Tagad nav zināms. Redzēju to pēdējo laiku 1919. gada beigās Veļikij-Lukos. Tupiņš, latvietis, vidēja auguma, bārdu un ūsas dzen, pelēkas jeb zilas acis, ģimja panti pareizi, deguns taisns, blondīns (tumšs), nēsā garus matus atsukātus atpakaļ, gadus 26–30 vecs.

41 Jānis Pieče (1881–1942), no 1903. gada partijas stāžs, 1918. gadā Maskavas kara komisārs, 1919. gadā Padomju Latvijas armijas Kara Revolucionārās padomes loceklis, vēlāk politiskos un diplomātiskos amatos PSRS. 1938. gadā represēts, miris ieslodzījumā.

42 Jūlijs Daniševskis (1884–1938), no 1900. gada partijā, ilgstoši apcietinājumā un izsūtījumā, 1917.–1918. gadā Iskolata loceklis, Austrum frontes Kara Revolucionārās padomes loceklis, Viskrievijas Kara revolucionārās padomes loceklis, Revolucionārā kara tribunāla priekšsēdētājs. Vadošos amatos PSRS. Nošauts masu represijās.

43 Roberts Bauze (1895–1937), no 1910. gada partijā, 1917.–1918. gadā Iskolata loceklis, 1919. gadā Padomju Latvijas Kara Revolucionārās padomes Politiskās nodaļas priekšnieks. Vēlāk atbildīgos amatos PSRS. Nošauts masu represijās.

44 Pēteris Stučka (1865–1932), jurists. Padomju Krievijas tieslietu tautas komisārs, 1919. gadā Padomju Latvijas Tautas Komisāru padomes priekšsēdētājs.

45 Jānis Tupiņš, Pirmā pasaules kara laikā no 1917. gada aug. 2. Rīgas latviešu strēlnieku pulka praporščiks, ievēlēts Iskolastrelā. No 1918. gada Sarkanajā armijā. 20. gados PSRS, rakstīja par latviešu strēlnieku vēsturi.

DAUMANTS [Daumanis],⁴⁶ arī “Voen-Rev-Sovet Latviji [Latvijas Kara Revolucionārās padomes]” loceklis, pazīstams ar to, ka 1917. gadā ievada Narvā padomju varu. Histēriķis; bija praporščiks; bijis par “Narvas Revkoma [Revolucionārās komitejas]” priekšsēdētāju līdz vāciem; kad vāci [1918. gada februārī] ieņēma Narvu, tad uzturējās ap Jamburgu. Uz viņa pavēli Mahmastāls⁴⁷ bijis strādnieks Narvā un vēlāki komisārs pie “Otdel Snabžeņija Krasnoj Estonskoj armiji [Igaunijas sarkanās armijas Apgādes daļa]”, nošāva baronesi Štakelbergu jeb Korf, kura kā bēgle devās uz Narvu iz Krievijas, kā arī 2 vācu virsniekus. Mahmastāls bija arī Daugavpilī un Rēzeknē, jo igauņu sarkanā brigāde 1919. gadā stāvēja arī šeit. Daumants nošauts 1920. gadā Brest-Ļitovskā, kad bija 10. sarkanās divīzijas komandieris.

[..]

ŠMIDTS arī ŠTEINS⁴⁸ 1919. gadā bija par otro sekretāru iekš “Voen-Rev-Sovjet armiji Latviji [Latvijas armijas Kara Revolucionārā padome]” un ir vidēja auguma, pilnīgs, brūnām acīm, drukns, atstāj “saimniek dēliņa” iespaidu. Sarunā atstāj politiski neattīstīta, kā arī maz izglītota iespaidu. Tumšs blondīns.

KRŪMIŅŠ, latvietis, 20–22 gadus vecs, vidēja auguma, blondīns, zilām acīm, iz Vidzemes. Dienēja kara cenzūrā pie “15. armijas Politiskās Nodaļas”. 1919. gadā ierakstījies partizāņu nodaļā ar mērķi doties uz Latviju un tur organizēt sacelšanos, bet, tā kā robežu ilgu laiku netika pārgājis, tad tika nodots Tribunālam, pēc kam vairāk to neesmu redzējis. Domājams, tas būs tagad Latvijā.

LAUBE.⁴⁹ Liela auguma, sastāvēja par “P. Latvijas armijas Štāba komandanta (Uhenberga) palīgu”, nodarbojās ar cilvēku šaušanu kā ar sportu. Blondīns ar zilām acīm. Ķīmis gluds, ūsas un bārdas dzen, un tie arī neaug. Gadus 25–30 vecs, latvietis, ejot šūpojas (pohodka kačajušajasja i razmašistaja). Alkoholiķis. 1919. gadā, pēc tam, kad “P. Latvijas armija” pārdēvējās par 15. armiju, dabūja komandējumu uz Dienvid-Krieviju par kādu bruņotā vilciena komandieri. Kur atrodas pašlaik, nav zināms. Deguns plāns ar uzrautu galu.

46 Ansis Daumanis (1885–1920), mērnieks, Pirmā pasaules kara laikā praporščiks. 1917. gadā vadīja boļševiku Narvas organizāciju, Narvas Kara Revolucionārās komitejas priekšsēdētājs, 1918. gadā Sarkanās armijas 6. divīzijas komisārs, 1919. gadā – Padomju Latvijas armijas Kara Revolucionārās padomes loceklis, pēc tam priekšsēdētājs, Latviešu padomju strēlnieku divīzijas 2. brigādes komandieris (vadīja Daugavpils aizstāvēšanu 1919. gada vasarā–rudenī). 10. divīzijas komandieris, 1920. gada 1. aug. kritis kaujās pie Brestļitovskas.

47 Johans Mahmastāls (1891–1942), igauņu komunisti, 20. gados PSRS Ārlietu Tautas komisiāra diplomātiskais kurjers, 1926. gada februārī kopā ar latviešu izcelsmes kurjeru Teodoru Neti piedzīvoja uzbrukumu vilcienā Maskava-Rīga pie Ikšķiles, kurā Nete tika nogalināts, pats – ievainots.

48 Jānis Aleksandrs Šmits (1891–1938), partijā no 1907. gada; 1907.–1912. gadā ieslodzījumā. No 1918. gada darbojās represīvajās iestādēs. 1919.–1920. gadā revolucionārā tribunāla loceklis Jelgavā, Kara Revolucionārās padomes pilnvarotais 15. armijā, pēc tam Rietumu frontē. Vēlāk vadošais armijas partijas un saimnieciskā darbā PSRS. Nošauts masu represijās.

49 Iespējams: Jānis Laube (1889–1938), 1917. gadā 6. Tukuma latviešu strēlnieku pulka komitejas priekšsēdētājs, no 1918. gada Sarkanajā armijā, 6. Torošinas latviešu strēlnieku pulka komandiera palīgs u. c. amatos. 20.–30. gados atbildīgos amatos drošības struktūrās PSRS. Nošauts masu represijās.

UHENBERGS⁵⁰, bij. apakšvirsnieks latviešu strēlnieku pulkos. Bija par “P. Latvijas”, vēlāki 15. armijas štāba komandantu. Izpildīja ar lielu prieku visus nāves spriedumus, iznestos no “Tribunāliem”, armijas “Osobij Otdel” un Pjaterkas, bija sevišķi cietsirdīgs. Pie Rīgas krišanas maijā 1919. g. palika iekšā Rīgā, no kuras pēc kādām 2 nedēļām ieradās Veļikij-Lukos, no kurienes dabūja komandējumu uz centru. Par Uhenbergu iet baumas, ka tas ticis nozīmēts Trocka⁵¹ rīcībā, pie kura jau agrāk sastāvēja par Trocka bruņotā vilciena komandieri. Par Uhenbergu cirkulē pamatotas baumas, ka 1918. gadā Uhenbergs bijis par Trocka pavēles izpildītāju pie Kazaņas ieņemšanas, kā arī pēc tās ieņemšanas un katra desmitā Kazaņas iedzīvotāja nošaušanas: ko pats Uhenbergs arī personīgi izpildījis, iedzīvotājus apšaujot. Kur atrodas pašlaik Uhenbergs, nav zināms, bet iet baumas, ka tas tagad dzīvo Latvijā zem sveša vārda jeb atkal atrodas Afganistānā par “padomju Krievijas” militāratašē⁵². Uhenbergs ir liela auguma, tumšs blondīns, ūsas un bārdas dzen, ar kaulainu ģīmi, taisnu, bet tomēr uz āru liektu degunu (“amerikāņu” tipa ģīmis), acis tumšas, ar drūmu ilgu skatienu, gadus ap 30 vecs, ne vairāk, iet ātri un stingriem soļiem, kustības straujas un enerģiskas (rešitelņije). Uhenbergs ir latvietis un cēlies no Baltijas.

ČARIŅŠ⁵³, bijušais “8. Valmieras strēlnieku (laikam) pulka” praporščiks un strādāja “Izkolastrela” lielinieku (komunistu) frakcijā. Komandēja 18-to padomju Latviešu strēlnieku pulku pie II divīzijas. Līdz Žanim Ozolam bija par “Padomju Latvijas armijas štāba komisāru” un “Daugavpils Revolucionārās Pjaterkas” locekli un šis “Pjaterkas” nāves spriedumu izvedējs dzīvē. Pēc speciālas no Daniševska dabūtas atļaujas – tas ar savu soda ekspedīcijas nodaļu 1919. gadā ārkārtīgi nežēlīgi rīkojās Svencjanu apriņķī, kur kopā ar savu palīgu OPMANI (bijušo 5. latviešu Zemgales strēlnieku pulka praporščiku) nošāva daudzus mierīgus iedzīvotājus. Kad komunisti atkāpās no Rīgas, tad Čariņš tika atstādināts no 18. padomju pulka komandiera amata un tika it kā nodots Tribunālam par izdarītām necilvēcībām Rīgā un citur, – bet no apcietinājuma, ar Steingarda palīdzību, kurš tad bija par “P. Latvijas” armijas “Osobij Otdel” vadītāju, izbēga. Kur tagad Čariņš atrodas – nav zināms. Vieni runā, ka tas nošauts, otri, ka tas pārgājis pie Vrangeļa⁵⁴ un tur dien. 1918. gadā Čariņš, būdams austrumu frontē (ap Urāliem) izdarījis daudzas zvērības, tāpat arī Jaroslav[!]ā, pie Jaroslavas nemieru apspiešanas. Čariņš ir vidēja auguma, labi barots, palikām kājām, drukna auguma, ar lielu galvu, tura galvu uz labā pleca noliektu, lielas ausis, gaišs blondīns, bārdas un ūsas dzen, ģīmis uzpūsts it kā slimīgs, acs pelēkas, plakstiņi no pastāvīgas dzeršanas uzpampuši; runājot galvu noliec uz labo plecu, šķielē drusku ar labo aci, kuru arī mirkšķina, alkoholiķis; rokas baltas un pastāvīgi mitras un aukstas. Kustības lēnas, apātiskas.

50 Voldemārs Uhenbergs, dzimis Kuldīgā, mācījies Kuldīgā un Rīgā. Miris 20. gados PSRS.

51 Ļevs Trockis (1879–1940), Padomju Krievijas kara un jūras lietu komisārs, Kara Revolucionārās padomes priekšsēdētājs.

52 Kara aģents jeb militārais atašejs.

53 Juris Čariņš (1897–1922), no 1916. gada partijā, Pirmā pasaules kara laikā Latviešu strēlnieku rezerves pulka praporščiks. 1917. gada beigās Izkolastrela priekšsēdētāja vietnieks. 1918. gadā 5. padomju latviešu strēlnieku pulka komandiera palīgs, 1919. gadā Padomju Latvijas armijas Kara Revolucionārās padomes loceklis Daugavpilī, 18. Padomju Latvijas strēlnieku pulka komandieris. Kritis cīņā pret “kontrrevolucionāru bandām”.

54 Pjotrs Vrangelis (1878–1928), 1920. gada pavasarī – novembrī pretboļševistiskās Dienvidkrievijas Brīvprātīgo armijas virspavēlnieks.

Gadus 30–32 vecs; komandējot balss cieta un skanīga, tāpat arī, kad uztraucies un dusmīgs. Acīs [cenšas] neskatīties, it īpaši runājot. Ejot labais plecs pastāvīgi izdodas uz priekšu un kājas liek plati. Par Čariņu var dot liecību bijušais 18. padomju Latviešu strēlnieku pulka ārsts BIRZNIKS⁵⁵, kura brālis ir Satversmes sapulcē jeb ministrijā⁵⁶ (tagad Birznieks laikam Rīgas pilsētas slimnīcas ārsts), kā arī palkavnieks Avens un štabs-kapitāns LERHE⁵⁷. Esmu pārliecināts, ka Čariņš tagad atrodas Sibīrijā un ir dzīvs.

ŠTEINGARDS⁵⁸ bija par “Latvijas sarkanās armijas” “Osobij Otdel” [Sevišķās daļas] priekšnieks un pēc tam 15. armijas “Osobij Otdel” vadītājs, kā arī vienu laiku “Revolucionārā Pjaterka [Revolucionārā piecnieka]” loceklis Daugavpilī. Latvietis. 1919. gada vasarā Veļikij-Lukos, pēc tam kad tas palīdzējis Čariņam izbēgt, tika atlaists no “Osobij Otdel” vadīšanas, bet tūlīt arī iestājās iekš “Osobij Otdel” “Vserosijskoj Črezvičajnoj komisij”. Šo es zinu no Leizeroviča, par kuru tiku teicis jau agrāki. [...] Šteingards ir ņēmis dalību nāves sodu lēmumu iznešanā un pat personīgi tos arī izpildījis Daugavpilī, Rīgā, Veļikij-Lukos un citur. Šteingards ir lielāks par vidēja auguma, vājš (hudoj), ar šaurām krūtīm, iegarenu bālu ģīmi, bez bārdas un ūsām. Ģimīs “askēta”, tas ir – kas neko neizteic; nelielas pelēkas, bez dzīvības acis; pastāvīgi nēsā cepuri; domājams, blondīns; atstāj slima ar tuberkulozi jeb diloni – iespaidu. Gadus 28–34 vecs. Iet ātri, kājas ejot liek krietni uz āru. [...]

BIRNOVSKIS Fricis⁵⁹ bija kādas karaspēka daļas (brigādes jeb pulka) komisārs, kura 1919. gadā operēja pret nacionālo latviešu karaspēku Kurzemē. 1919. gada martā Birnovskis sāka figurēt Daugavpilī, kur ieņēma kādu lielu vietu, bet ne karaspēkā, bet gan laikam “Izpolkomā” [Izpildu komitejā] jeb “Revkomā” [Revolucionārajā komitejā]. Daugavpilī Birnovskis, lai gan oficiāli “Pjaterkā” nesastāvēja, tāpat arī Tribunālā, bet gan tas laikam (to dzirdēju no citiem) sastāvēja “Osobij Otdel [Sevišķā daļā]” pie armijas, un tāpēc tas piedalījās arī pie daudzu nāves spriedumu iznešanas. Ka tas tā ir, saprotams no tā, kā lietas pret kontrevolucionāriem un buržujiem tiek “Osobij Otdel” vestas. Iesākumā aģents dod paziņojumu par kādu personu, šīs ziņas

55 Pauls Birznieks (1891–1966), ārsts, no 1915. gada armijā, no 1917. gada 5. Zemgales latviešu strēlnieku pulka jaunākais ārsts. 1919.–1920. gadā ārsts Sarkanajā armijā, atgriezās Latvijā, ārsts Rīgā, Smiltēnē, darbojās Aizsargu organizācijā. Miris ASV.

56 Satversmes sapulces deputāts Jānis Birznieks nevarēja būt P. Birznieka brālis, jo bija dzimis 1861. gadā, iespējams – tuvinieks. P. Birznieka brālis bija jurists Alfrēds Birznieks (1889–1942), kurš 1918.–1924. gadā bija iekšlietu ministra biedrs un iekšlietu ministrs.

57 Jānis Lerhe (1892–pēc 1940), Pirmā pasaules kara laikā beidza Taškentas praporščiku skolu, 5. Zemgales latviešu strēlnieku bataljonā sasniedza štābkapteina pakāpi. No 1918. gada Latviešu padomju strēlnieku divīzijā, komandiera palīgs operatīvajā daļā, štāba priekšnieka palīgs. 1921. gadā atgriezās Latvijā, dienēja Politiskajā pārvaldē, robežapsardzībā.

58 Vilhelms Šteinhards (1888–1944), no 1905. gada partijā, no 1916. gada Latviešu strēlnieku rezerves pulkā, 1917. gadā bija Iskolastrela loceklis, pēc tam priekšsēdētājs. 1918. gadā Viskrievijas Kara Revolucionārās padomes kara kontroles priekšnieka vietnieks. 1919. gadā Padomju Latvijas armijas, pēc tam 15. armijas Sevišķās daļas priekšnieks, ievēlēts arī par boļševiku partijas Daugavpils apriņķa komitejas locekli. No 1921. gada vadošos saimnieciskos amatos PSRS un ārzemēs. Miris Maskavā.

59 Fricis Bernovskis (1889–1940), no 1909. gada partijā, 1914.–1916. g. izsūtījumā. 1918.–1921. g. Sarkanajā armijā, bija 3. latviešu kavalērijas divīziona komisārs. 1919. gadā Daugavpils Kara Revolucionārās komitejas loceklis, priekšsēdētājs. No 1921. gada vadošos saimnieciskos amatos. Arestēts masu represijās, miris ieslodzījumā.

iet pie tā saucamā “Osobij Otdel” aģentūras pārziņa, kurš uzdod personu (aizdomīgu) uzraudzīt savam aģentam jeb aģentei un ļoti bieži ieliek pat ģimenē savu cilvēku, kurš tad dod savu atsauksmi – ziņas – aģentūras priekšniekam (Načalņiku otdeļeņija [nodaļas priekšniekam]). Aģentūras priekšnieks pārdod ziņas tālāki “Aktīvaja častj Osobogo otdela [Sevišķās daļas Aktivā nodaļa]” priekšniekam. Tas dod savu slēdzienu, vai aizdomās turēto apcietināt jeb nē, un tā tālāki (Aktīvās nodaļas Osobij Otdel priekšniekam ir armijas štāba priekšnieka tiesības). Kad dod orderi apcietināt (orderis ir parakstīts no Osobij Otd.[el] Priekšnieka jeb arī viņa vietnieka, tas ir – “Aktīvās daļas” priekšnieka) un apcietināto atved, tad to nodod tieši Aktivai daļai, kur 24 stundu laikā jāpaziņo apvainojums. Pēc tam tūlīņ visus apvainojošos materiālus pārdod tālāki “Sljedstvennaja častj Osobogo Otdela” priekšniekam jeb, pareizāki nosaukt, “vecākam izmeklētājam” (star. šļedovatelju), šis pārdod lietu tālāki kādam izmeklētājam. Tas, lietu izskatījis, dod savu slēdzienu “sljedstvennaja častj Osobogo Otdela” priekšniekam, kurš vai nu piekrīt izmeklētāja (šļedovatelj) slēdzienam un pārdod lietu tālāki ar savu atsauksmi un slēdzienu “Osobij Otdel” priekšniekam – jeb atkal izmeklētājam nepiekrīt un tad dod lietu izmeklēt jeb papildināt tam pašam agrākam izmeklētājam jeb arī citam. Ja lieta nodota tālāki “Osobij Otdel” priekšniekam un tas piekrīt izmeklētāja “sljedstvennaja častj Osobogo Otdela” priekšnieka slēdzienam un to apstiprina – tad lieta no tā tiek nodota atkal iekš “sljedstvennaja častj” [izmeklēšanas daļa] priekš sprieduma izpildīšanas, un šo spriedumu izpilda “Komendant Osobogo Otdela” [Sevišķās daļas komandants] jeb šeit Latvijā arī citi komandanti (armijas štāba). Tā arī daudzi cilvēki tika notiesāti uz nāvi un pie tam pat bez kādas nopratināšanas, tiesas. “Osobij Otdel” [Sevišķā daļa] priekšnieks, šīs daļas “Sljedstvennaja častj Osobogo Otdela” [Sevišķās daļas izmeklēšanas nodaļa] priekšnieks, izmeklētājs un “Načalņik aktivnoj častji” [Aktīvās daļas priekšnieks] arī sastādīja tā saucamo “Koleģiju Osobogo Otdela” [Sevišķās daļas kolēģiju], kuras lēmumi ir galīgi – nav pārsūdzami, jo vairāk tāpēc, ka par spriedumu nekas apvainotam netiek paziņots, un šis spriedums tūlīņ arī tiek uz vietas izpildīts. Bez tam ir vēl citas “Kolēģijas” pie tā saucamiem Apgabala “Č. K.” un “Vserosijskoj Črezvičajnoj komisiji” [Viskrievijas Ārkārtējās Komisijas], kurā ieliet, starp citu, kāds EIDUKS⁶⁰, latvietis, pat ar augstskolas izglītību un laikam no Rīgas. Par Eiduku var dot liecību Kārlis Jāņa dēls KADUŠS, Rīgā l-mā Ganību dambī N 12, dz. 2. Eiduku visi ar pilnu tiesību sauc par Robespjēru⁶¹, un uz viņa guļ ļoti daudzas cilvēku dzīvības. Kolēģijas pie “Viskrievijas” un “Apgabala Ārkārtējām” nodarbojas ar lielām politiskām prāvām un pie tam ar tādām, kuras caur tribunāliem laist nevar un arī komunisti nedrīkst. Kad Latvijas Armijas štābs pārgāja uz Liel-Sīpoliem, tad Birnovskis pazuda. 1920. gada vasarā, jūnija mēnesī, es Birnovski satiku Maskavā un tad tas dienēja par “Komisar hozjaistvennoj časti Polevogo štaba [Lauka štāba saimnieciskās daļas komisārs]”. Pēc tam Birnovski šajā amatā apmainīja LUNDERS, bet Birnovskis pārgāja Daniševska tiešā rīcībā un izpilda viņa pavēles. Kad braucu projām no Maskavas (jūnijā 1921. g.), es dzirdēju no citiem, ka Birnovskis kā komunistis ticis mobilizēts. [..] Birnovskis izskatās pēc “volk melkoj porodi” [“sīkas

60 Jānis Eiduks (1886–1938), no 1903. gada partijā, no 1918. gada Sarkanajā armijā, 6. armijas štāba Politiskās daļas priekšnieks, no 1919. gada marta vadošos amatus Ārkārtējā komisijā (čeka).

61 Maksimiljēns Robespjērs (Robespierre; 1758–1794), viens no uzskatos radikālākajiem Francijas revolūcijas vadošajām personībām, vārds kalpo par simbolu revolucionārai nežēlībai.

sugas vilks”], tas ir – vidēja auguma, sauss (hudoj), ģimis bāli zilgans, nēsā komunistu frizūru (tas ir – matus atsukātus atpakaļ), acis nepareizas mindalu [mandeļu] (mindaļevidnaja) veidīgas; deguns drusku uz augšu, pagars, runā lēni, ar stipru latviešu akcentu un caur rīkli (gortaņ). Politiski pilnīgi attīstīts, krieviski pārvalda labāki kā latviešu valodu; nodarbojas ar izglītības pacelšanu. Personīgā dzīve – ar cilvēkiem, kurus pazīst un ar kuriem dienestā ir bieži saticies, izturas mīksti un kautrīgi un tiem visur izpalīdz; ar pārējiem ļoti uzmanīgs un tiem neuzticas. Līdz 1917. gada februārim bija [..] Sibīrijā, Murmanas apg.[abalā]. Jūnijā 1921. gadā vēl bija Maskavā. Par Birnovski var liecināt Reinis Bankovičs, par kuru tiku aizrādījis augstāki, Birnovskis ir 30–35 gadus vecs. Dzen bārdū un ūsas. Fanātiķis.

LUNDERS⁶² [..]. Latvietis un “urrā” komunisti, pat no kareivjiem neieredzēts. Vidēja auguma, pasauss, dzen ūsas un bārdū, muskulains, tam ir zelta zobi un pie tam vairāki. Vecums 30–32 gadi.

DUČE (Žanis)⁶³ parādījās Daugavpilī reizē ar “P. Latvijas armiju” un tika nozīmēts par Daugavpils komandantu. Viņš bija “Revolucionārās Pjaterkas” loceklis un nāves spriedumu izvedējs dzīvē. 1919. gada vasarā, kad Latvijas armijas štābs evakuējās uz Veļikije-Lukiem, uz laiku kaut kur nozuda. Vēlāki noskaidrojās, ka Duče ir par “Lukša” viesnīcas – Maskavā uz Tveras ielas – komandantu. Šinī viesnīcā apmetas visi ārzemnieki, kuri brauc pēc koncesijām uz Padomju Krieviju. Duče atrodas turpat arī tagad. Duče ir liela plecīga auguma, labi barojies (upitannij) ar apaļu ģimi, apaļu – cik atmiņu – (jeb ar dalītu) smakru, gludu ģimi, īsu degunu izplestām (platām) nāsīm. Pēc izskata tam ir daudz fiziska spēka. Runā apraustīti, drusku piesmakušā balsī. Kustības un žesti (plavnije i samouverennije) noteikti un rītmiski. Vispārējais iespaids: atgādināna miesnieku. Vecums līdz 30 gadu ne vairāk. Latviešu akcents skan cauri visur, kaut gan ne visai uzkrītoši.

PINKUS jeb PIŅĶIS bija par “Osobij Otdel aģentūras nodaļas” priekšnieku pie 15.-ās armijas. Vidēja auguma. Redzēju to 1919. gada vasarā Veļikij-Lukos. Ūsas rūsganas, kuras dažreiz dzen, bet dažreiz arī nēsā (audzē). Piedalījies nāves spriedumu iznešanā. Iekrituši vaigi, sauss (hudoščavij). Pēc izskata ap 35 gadus vecs. Tagad pēc 15. armijas “Osobij Otdel [Sevišķā daļa]” likvidēšanas aizbrauca uz Sevastopoli jeb arī uz Turkestānu.

KRŪMIŅŠ bija par “P. Latvijas” un “15. armijas Osobij Otdel” komandantu un nāves spriedumu izpildītāju, starp citu, arī Daugavpilī. Vislielākā mērā rupji apgājās ar apcietinātiem. Pēc 15. armijas likvidācijas (1920. gada rudenī jeb ziemas sākumā) tika

62 Jānis Lunders (1895–1927), no 1912. gada partijas biedrs, no 1915. gada armijā, 5. Zemgales latviešu strēlnieku pulka unteroficiērs, 1917. gadā Iskolastrela loceklis; 1918.–1920. gadā 5. padomju latviešu strēlnieku pulka komisārs, no 1921. gada Sarkanās armijas Lauka štāba Saimniecības daļas komisārs, no 1923. gada PSRS diplomātiskajā dienestā.

63 Žanis Duče (1891–1978), beidzis Liepājas pilsētas skolu, tehniskos kursus, virpotājs. No 1918. gada Sarkanajā armijā, 1919. gada jūn.–jūl. 3. armijas Sevišķās nodaļas kara komisārs; 1920.–1921. gadā Kijevā, 1921.–1922. gadā Harkovas komandants, pēc tam vadošos amatos Čerkasu apgabala milicijā, Ziemeļkaukāzā u. c. No 1936. gada Krimas Konservu tresta pārzinis; 1938.–1940. g. apcietināts, 1940. gada martā attaisnots, atjaunots partijā, no 1941. gada marta Krimas Autonomās padomju republikas pārtikas rūpniecības komisārs Simferopolē. 1941. gada martā Liepājas presē aicināja atsaukties savus pilsētā dzīvojošos tuviniekus.

pārvests uz Smoļensku par līdzstrādnieku (sotrudnik) iekš “Osobij Otdel Zapadnogo fronta [Rietumu frontes Sevišķā daļa]” un tagad, kad tiek fronšu štābi izformēti, palikās tādā pašā vietā kādā kara Apgabala “Osobij Otdelā”. Vidēja auguma, mati netīri, tumšā krāsā, acis pelēkas, acis nemīl skatīties, bet met skatus visapkārt (bluždajuščij vzor). Ūsas retas un – tas tās dzen. Tāpat arī ir ar bārdū. Ģimīs bezkrāsas un ar vājām baku slimības zīmēm. Vecums 29–32 gadu (pēc izskata). Par Piņķi un Krūmiņu un citiem “Osobij Otdel” darbiniekiem pie “15. armijas”, kā arī “vakara frontes” var dot tuvākas ziņas doktors CELJADTS, kurš pat ārstēja Krūmiņa slimo meitu. [..]

[..]

BALODIS, liela auguma, nēsā brilles jeb pensnē, jo ir ļoti tuvredzīgs, ģimīs garš, kaulains, garš deguns, iekrituši vaigi, bija par “Daugavpils Izpolkoma [Izpildu komitejas]” priekšsēdētāju, kā arī “revkomā [Revolucionārajā komitejā]”, Vecums: pēc izskata 25–30 gadi. 1919. gadā tika vēl redzēts Liel-Sīpolos [Veļikijs Lukos], bet tad kaut kur pazuda.

BANKOVIČS Jānis Jāņa d.⁶⁴ bija “Zamestiteļ Komisara Upravļeņija Vojennih so-obshchenij armiji [Armijas Kara satiksmes ceļu pārvaldes komisāra vietnieks]” Latvijā 1919. gadā. Komunisti pārliecināts. 1919. gadā, kad mobilizēja komunistus, tika komandēts uz fronti, bet neaizbrauca un atgriezās atpakaļ. Pēc tam tika nozīmēts par Opočkas stacijas komandanta komisāru. Iepriekš mobilizācijas tas bija Rēzeknē par komandanta (stacijas) komisāru. Vasarā 1920. gada tas tika atkomandēts uz Kaukāzu, kur ieņēma Grozn[ij]as stacijā komandanta komisāra vietu – kuru ieņēma arī vēl tagad. Kā pats izsakās, tas esot inženieris-tehniķis-būvētājs un diezgan tuvs radnieks jau iepriekš minētiem Reinim un Jānim Bankovičiem, kuri ir iz Kurzemes. Šaušanās nepiedalījās, bet par to nodarbojās ar nevainīgu cilvēku nodošanu un denuncēšanu par kontrrevolucionāriem. Politiski maz attīstīts, atstāj ļoti aprobežota – garīgā un kulturālā ziņā – cilvēka iespaidu. Eksploatē vislielākā mērā sievietes, kuras ar varu piespiež tam padoties. Bankovičs vidēja auguma, pilnīgs (diezgan) un muskuļains. Mutē, cik atminu, kreisā pusē zelta zobi, kuri runājot redzami. Pieres vidū – rēta no izdarītas operācijas, lai izdzītu punu (šiška). Vecums (pēc izskata) 30–35 g[adi]. Bija precējies ar latvieti, kura 1920. gadā atbrauca pie viņa, bet tas to atstāja, jo dzīvoja ar kādu meitu no Opočkas.

[vispārīgas ziņas par Jēkabu Petersu⁶⁵ un Pēteri Stučku]

DANIŠEVSKIS (Kārlis Kristjāņa d. laikam) bija “Izkolastrelā” par lielinieku-komunistu frakcijas līderi. Tam jāpateicas, ka latviešu strēlnieku pulki tika par lielinieciem. [..] Pēc baumām, kuras tad cirkulēja kara aprindās, tad Daniševskis bija iniciators tam, ka Daugavpilī 1919. gada martā tika izvesta iedzīvotāju apšaušana veselām masām. Daniševskis ir drusku lielāks par vidēja auguma, šatens, nelielas brūnas acis, gluds ģimīs, pēc izskata pāri par 35 gadiem. [..] Sauss, nēsā matus atpakaļ.

64 Jānis Bankovičs (1880–1954), pēc kara atgriezās Latvijā, miris Rīgā.

65 Jēkabs Peterss (1886–1938), Ārkārtējās Komisijas (čēkas) priekšsēdētāja vietnieks. Nošauts masu represijās.

DZENIS,⁶⁶ latvietis, bija 1919. gadā par II divīzijas komisāru kopā ar Ivanu Ivanoviču GEBERMANI (igaunis). 1920. gada februāra beigās Dzenis tika par 15. armijas štāba komisāru Žaņa Ozola vietā. Vēlāki no tā pārvedās un tagad dien iekš “Registracionnoje Upravlenije jeb Razvjedivatelnoje Upravlenije R. K. K. A. [Sarkanās Strādnieku-Zemnieku armijas Reģistrācijas jeb Izlūkošanas pārvalde] (Štab raboče-krestjanskoj armiji [Strādnieku-Zemnieku armijas štābs])”, matus nēsā garus, atpakaļ atsukātus, ģimja panti pareizi, bet kaulaini. Bijušais [Maskavas] universitātes students, vecums ap 23–28 gadi.

[..]

VIKMANS dzimis un cēlies no Valmieras apgabala, jauneklis ap 20–22 gadus vecs, bija par sekretāru pie “Komisar Upravlenija voen. Soobščeniņ 15 armiji [15. armijas Kara satiksmes ceļu pārvalde]” un, pēc Ciniša vārdiem, par kuru tiku teicis agrāk, bija aģents iekš “Osobij Otdel 15 armiji [15. armijas Sevišķā daļa]”. Pēdējā laikā tas ir, 1921. gadā, pēc demobilizācijas dienēja Hospitāli iekš Liel-Sīpoliem [Veļikije Lukiem] un gatavojās braukt uz Latviju. Latvijā būs iebraucis, bez šaubām, jūnija mēnesī (ar 10-to ešelonu). Viņa pazīmes: mazāks par vidējo augumu, gaišs blondīns, zilas acis, ūsas un bārdas nav, Pārlicināts komunisti, atstāj vāja rakstura un raktera cilvēka iespaidu.

KALNIŅŠ (dēls) bijis ģimnāzists jeb reālists [reālskolas audzēknis], komunisti. Bija par darbvedi iekš “Otdjel železnodorožnoj oboroni i ohrani voen.[ih] soobščeniņ 15 armiji [15. armijas Kara satiksmes ceļu dzelzceļa aizsardzības un apsardzības nodaļa]”. Pēc Ciniša vārdiem, tas bija aģents un slepens līdzstrādnieks iekš “Osobij Otdel 15 armiji [15. armijas Sevišķā nodaļa]”. Viņa tēvs bija pie lieliniekiem par kādu remonto–palīdzības vilciena komisāru uz Rīgas–Valkas dzelzceļa, bet 1920. gadā tas bija Veļikij-Lukos un Smoļenskā par tādu pašu. Abi pārlicināti komunisti un izbagātiem Kurzemes saimniekiem. Kalniņa (dēla) pazīmes: ap 24 gadus vecs, gandrīz liela auguma, tumšiem matiem, vasaras plankumiem izraibots ģimis.

TOMAŠEVIČS⁶⁷ bija agrāki “Izkolastrela” lielinieku frakcijā 1917. g. Kad lielinieki ieņēma Latviju, tas bija Pētersona, Latvijas kara komisāra palīgs. 1919. gada jūnijā Tomaševičs Veļikij-Lukos bija par komisijas priekšsēdētāju, kura nodarbojās ar virsnieku izsūtīšanu no štābiem uz fronti, un tas esot ļoti daudzus latviešu virsniekus nosūtījis uz fronti, no kurienes daļa pārgāja, pie pirmās izdevības, pie pretiniekiem. Pēc ziņām, tagad Tomaševičs komandē kādu kavalērijas divīziju un atrodas ap Kijevu. Tomaševiča pazīmes: ap 30–34 gadus vecs, vidēja auguma, laikam šatens, ģimis iegarens, deguns parasts.

66 Osvalds Dzenis (1896–1937) Pirmā pasaules kara laikā beidza Taškentas praporščiku skolu, virsnieks rezervēs daļās Petrogradā, piedalījās boļševiku kustībā un apvērsumā. 1919. gadā Padomju Latvijas Kara Revolucionāras komitejas loceklis, komisārs armijā. No 1923. gada nelegālā darbā Latvijā, arestēts, 1925. gadā apmaiņas kārtībā izraidīts uz PSRS, vadošos partijas amatos. Nošauts masu represijās.

67 Jānis Tomaševičs (arī Ivans Tomaševičs), 1917. gadā Latvijas Strādnieku un zemnieku deputātu padomes (Iskolata) Prezīdija sekretāra vietnieks un Juridiskās nodaļas vadītājs, 1919. gadā Padomju Latvijas kara komisāra biedrs (vietnieks).

MESTERS Konstantīns bija par izmeklēšanas tiesnesi Krimināl lietās Rev[olucionno]-Voen[nogo]-Tribunālā [Revolucionārā kara tribunālā] Padomju Latvijas armijā un vēlāki 15. armijā. Pirmais nāves spriedums, kurš iznests no šā tribunāla, ir noticis Daugavpili pret kādu P., Latvijas armijas darbinieku, par viltojumiem parakstos (komisāra) un naudas izkrāpšanu. Izmeklēšanu vadīja Mesters, par ko pats lielījās. Mesters esot, kā pats izteicās, matrozis un igaunis. Vidēja auguma, šam mutē trūka priekšējo augšs un apakš zobu. Bārdus un ūsas dzen. Acis laikam brūnas un mati tumši: [...] ap 30–32 gadus vecs.

MEŽIŅŠ,⁶⁸ latvietis. 1919. gadā bija Veļikije-Lukos iekš “Komprod Latviji” (komitet prodovol'stvi Latviji [Latvijas Pārtikas komiteja]). Atstāj rupju un izaicinošu iespaidu, jo apietas ļoti vēsi un rupji pret visiem. Vēlāki, 1919. gada beigās un 1920. gada iesākumā, Mežiņa vārds figurēja uz telegrammām kā “Komisar štaba 3 Zapadnogo fronta” [3. Rietumu frontes štāba komisārs].⁶⁹ 1921. gada pavasarī Mežiņš bija par kāda Tribunāla priekšsēdētāju Maskavā un šis Tribunāls bija viens no “slavenākiem”, jo par tiem, kurus komunisti gribēja par katru cenu notiesāt, vienādi teica: “otpravit' jego v Tribunal Mežina [nosūtīt viņu uz Mežiņa tribunālu]”. Mežiņš ir gandrīz liela auguma, pilnīgs, dzen ūsas un bārdus. Nēsā matus atpakaļ; mati laikam patumši, kā arī bārda un ūsas. Dažreiz ūsas dzen un tad atklājas plats smakrs. Vecums būs pāri 35 līdz 40 gadi.

[..]

BIRKMANS, latvietis, 1919. gada iesākumā, lieliniekiem Rīgu ieņemot, pasludināja sevi par Rīgas dzelzceļa mezgla komendantu, bet vēlāki kā pilnīgs nejēga tika no P. Latvijas armijas štāba no amata atstādināts. 1919. gada jūlija beigās parādījās Daugavpili uz Rīgas–Orlas dzelzceļa kā priekšsēdētājs “Otdelenije Centra V. Č. K. Transportnoj Čerezvičajnoj komissiji [Transporta Ārkārtējās Komisijas Centra nodaļa] [...]” un tūlīt sāka arestēt pilnīgi nevainīgus cilvēkus, apvainodams tos par kontrrevolucionāriem. Viens viņa upuris bija inženiers Zitko (Načalņ.[ik] 4-go učasťka Službi Puti Sev.[erno]–Zap.[adnoj] žel.[eznoj] dorogi [Ziemeļrietumu dzelzceļa ceļu Dienesta 4. iecirkņa priekšnieks]) Sergejs, kurš tika no tā arestēts, nosēdēja kādus 6 mēnešus Orlā un Smoļenskā un būtu nošauts, ja neizdotos izbēgt. Zitko tagad dzīvo Bruņinieku ielā N 12 dz. 5, Rīgā un strādā uz dzelzceļa. Šādu Birkmaņa upuru bija ļoti daudz. Zitko sieva caur vīra arestēšanu nomira, bet bērni dabūja daudz ciest. Tā kā Birkmanim bija pilnīgi neaprobežota vara, tad tas nodarbojās ar dzelzceļa valsts un civiliedzīvotāju mantu aplaupīšanu. 1920. gadā Daugavpili atstājot, evakuējās uz Orlu. Kur tagad atrodas, nav zināms. Ļoti dumjš un aprobežots, cietsirdīgs un atriebīgs. Birkmans [ir] liela auguma, blondīns, “rusaja borodka” [rusgana bārdiņa] un ūsas. Ģimīs bāls, ģimja panti pareizi un diezgan simpātiski. Vecums 28–30 gadi, pasauss.

68 Juris Mežiņš (1886–1937), 1907.–1917. gadā ieslodzījumā un izsūtījumā; 1917. gadā Latvijas Strādnieku un zemnieku deputātu padomes Prezidija sekretārs, 1919. gadā Padomju Latvijas Kara Revolucionārās padomes loceklis, pēc tam Rietumu, Dienvidu frontes štāba komisārs, Dzelzceļa galvenā kara tribunāla priekšsēdētājs. 1921.–1932. gadā atbildīgos amatos PSRS un ārzemēs, no 1932. gada Sarkanās armijas Dzelzceļa karaspēka komisāra vietnieks. Nošauts masu represijās.

69 Runa par Rietumu fronti.

Birkmans ir iz Vidus Latvijas un laikam Rīgas. Uz Birkmaņa sirdsapziņas guļ diezgan daudz cilvēku dzīvības, jo tas daudzus pilnīgi nepatiesi apvainoja un apsūdzēja par nodevējiem un kontrrevolucionāriem, un tanī laikā ar to pietika, lai bez kādas izmeklēšanas šādus uzrādītos cilvēkus notiesātu.

CILINSKIJS, latvietis, cēlies no Valmieras apriņķa, tuvu pie Valmieras. Pēc paša vārdiem, piedalījies cilvēku apšaušanā Latvijā ap Valmieru 1918. un 1919. gadā. Pēc tam no 1919. gada Cilinskijs Veļikij-Lukos novembrī bija par Komisāru priekš manis, kad es biju par sevišķu uzdevumu ierēdni iekš “Upravalenije vojennih soobščeniij 15 armiji [15. armijas Kara satiksmes ceļu pārvalde]” un strādāja 15. armijas Politiskajā nodaļā. 1921. gada maijā satiku to Maskavā, un tas teicās esot [Ārlietu Tautas komisariāta] “Diplomātisku Kurjeru nodaļā”. Cilinskijs liela auguma, blondīns, ūsas un bārdi dzen, nēsā komunistu frizūru, tas ir, matus atsukātus atpakaļ. Īsredzīgs, nēsā pensneju. Ejoj šūpojas. Rokas aukstas un mitras, un rokas spiedienu stiprs. Komunisti fanātiskā. Atstāj drīzāk aprobežota cilvēka iespaidu, lai gan daudz lasījis. Būs ap 25–28 gadus vecs.

[..]

CELMINŠ-CELMŠ⁷⁰ 1919. gada iesākumā ieradās Daugavpilī kopā ar Rozenbergu, par kuru tik teicis, uzsāka organizēt Daugavpilī Revkomu [Revolucionāro komiteju]. Darbojās P. Latvijas armijas Politiskā nodaļā, kā arī caur presi. 1919. gada rudenī bija iekš “Pohodnaja Tipografija Polit.[ičeskogo] Otdela 15 armiji [15. armijas Politiskās nodaļas pārvietojamā tipogrāfija]”, Pleskavā šī tipogrāfija atrodas pie 10. divīzijas. Komunisti. Laida arī uzsaukumus uz ārzemi, tā ka, domājams, strādāja arī “Kominternā” ārzemju birojā. Kur atrodas tagad, nav zināms. Vidēja auguma, liks muguru, ļoti īsredzīgs un nēsā brilles ar zelta iekalumu, runā ātri, bet rīstās (zaikajetsja [stostās]), vecums 28–32 gadi; cik domājams, agrākais students, blondīns, dzen ūsas un bārdi, nēsā garus gaišus matus, atsukātus atpakaļ.

[..]

ŠKUTĀNI, 2 brāļi iz Rēzeknes un tur arī strādāja pie lieliniekiem. Abi komunisti, latgalieši. Viens no viņiem ir “Političeskij inspektor Komisariata Putej Soobščeniija Respubliki [Republikas Satiksmes ceļu komisariāta politiskais inspektors]”. Slavējas ar savu nežēlību un varmācībām pie revīzijām. Otrs brālis ir par Aģitācijas punkta Pārziņi Vitebskas guberņā, vai nu Sebežā, jeb Indricā jeb arī Opočkā Novgorodas guberņā.

[..]

Avots: LNA LVVA, 3235-1/12-10, 240.–263. Rokraksts; 425.–433. lpp. Mašīnraksts.

⁷⁰ Pēteris Celmiņš (1891–1938), no 1918. gada Sarkanajā armijā, 1919. gadā Padomju Latvijas armijas Politiskās nodaļas redakcijas vadītājs. Vēlāk vadošos amatos PSRS. Nošauts masu represijās.

A View from the Inside: The Testimony of Officer Pēteris Bebrišs on the Leadership of the Soviet Latvian Army and the 15th Army in 1919–1920

Ēriks Jēkabsons, Dr.hist.

Professor, Department of History and Archaeology, Faculty of Humanities, University of Latvia

Aspazijas bulvāris 5, Rīga, Latvia

eriks.jekabsons@lu.lv

0000-0002-4961-106X

The first half of 1919 in the history of Latvia was undoubtedly one of the most difficult stages in the history of the War of Independence, in which the Bolshevik or so-called Soviet Latvian regime and its implemented policies played a significant role. In the conditions of the war, military policy was of great importance, with the so-called Soviet Latvian Army being formed as part of the Red Army on the basis of Latvian rifle regiments brought from Soviet Russia, and a huge number of Latvian residents were involved in it. The regime, due to repression and incorrect economic policy, rapidly lost support, and on June 7, 1919, the Soviet Latvian Army ceased to exist, its remnants being renamed the 15th Army, which continued the fight against the Latvian and Polish armies. The army headquarters operated in Daugavpils and then in Velikiye Luki, but the Latvian Bolsheviks still played a significant role in the army and its leadership.

The interrogation protocol of the former Russian Army Latvian Rifleman and later Latvian Army officer Pēteris Bebrišs, as a witness, at the Daugavpils District Department of Political Security on July 18, 1921, kept in the Political Police Fund of the LNA LVVA, has been published. In it, P. Bebrišs, immediately after returning from Moscow, describes the Soviet regime officials and military commanders he encountered during his service in the Red Army, also describing their activities and the circumstances surrounding them. Pēteris Bebrišs was born on January 21, 1896, in Izabelina parish, and in 1911, he obtained his public-school teacher's license in St. Petersburg. During World War I, he joined the army, attained the rank of officer in 1915, and also served in the 5th Zemgale Latvian Riflemen Regiment, reaching the rank of staff captain. On January 18, 1919, he was mobilized into the Soviet Latvian Army, appointed as the head of the Military Traffic Roads Department in Daugavpils, later he was the deputy head, a special assignment official, and also continued his service at the headquarters of the 15th Army in Velikiye Luki, and later in the Military Traffic Department of the Red Army in Moscow. In 1921 he retired and returned to Latvia. In 1921–1935, he served as a captain in the Latvian Army. He was company commander in the 8th Daugavpils Infantry Regiment. Then in the 10th Aizpute Infantry Regiment, and from 1939 – in the Border Guard Brigade. He retired after the Soviet occupation. After the WWII, he lived in Mērsrags, where he died in 1965.

In fact, in 1919–1921, P. Bebrišs held an important position in the Soviet Latvian Army and the 15th Army formed on its basis, and during his service he came into direct contact with leading army officials (objectively, he got to know those related to the military road sector best, but there is no doubt that within the framework of his duties, P. Bebrišs contacted all departments of the army headquarters in Daugavpils and Velikiye Luki. The document to some extent supplements the information we have about the armed forces of Soviet Latvia, allows us to better understand the mechanism of how the military and repressive institutions of the Bolshevik regime operated, to supplement the picture of the nature of repression in Latvia and especially in Latgale during the Bolshevik regime, and of internal processes in the Soviet Latvian Army and the 15th Army. The document reveals important details about the Bolshevik power structure and the activities, personal characteristics, and even appearance of officials. The document also confirms how the Latvian Political Guard (later the Political Administration) officials, whose task was to detect spies and saboteurs among the tens of thousands of people pouring in from Soviet Russia, worked and collected information.

© Ēriks Jēkabsons, Latvijas Kara muzejs

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar Creative Commons attiecinājuma – Nekomerčiāls 4.0 – starptautisko licenci (CC BY - NC 4.0)

This is an open article licensed under the Creative Commons Attribution – NonCommercial 4.0 International License (CC BY - NC 4.0)
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>